

136. Rök, Lysings hd, se Bugge, Der Runenstein von Rök in Östergötland, Schweden. Nach dem Tode des Verfassers herausgegeben von der K. Akademie der schönen Wissenschaften, Geschichte u. Altertums-kunde durch M. Olsen unter Mitwirkung und mit Beiträgen von Axel Olrik und Erik Brate, Stockholm 1910. Då detta arbete så jämförelsevis nyligen utkommit, kommer redogörelsen för inskriftens tolkning enligt denna och senare skrifter att uppskjutas till slutet av *Östergötlands runinskrifter*.

Rök. C. F. Nordenskjöld, Reseber. 1873, II, s. 45: »Vid kyrkobyggnaden upptäcktes enl. Pastor Björlings-sons uppgift, som då bodde i Rök, ännu en runsten inunder gamla kyrkogolfvet och blefvo arbetarena af honom uppmärksammade på stenens värde: den lärar detta oakadt vara sönderslagen och har ej kunnat återfinnas.»

137. Kvarntorp, Svanshals sn, Lysings hd.

Pl. XLIV. Fig. 3.

Litteratur: W. 198; C. F. Nordenskjöld, *Reseberättelse* 1873, II, s. 53, teckn.; E. Ihrfors, *Ostrogothia sacra* (1880), s. 4, teckn.; S. Bugge, *Norges Indskrifter med de ældre Runer*, I, s. 124.

Runstenen hittades 1869 av K. P. Andersson i Kvarntorp vid utkörning av dy i bäcken eller kvarndammen, väster om en kulle nära kanten av ån, och restes 1871 öster om dammen söder om manbyggnaden.

Ämnet är rödaktig granit. Höjden är 1,41 m, bredden vid foten 86 cm, vid toppen 50 cm. Slingans bredd 10—12 cm.

Inskriften är anbragt i sex långsgående rader och två tvärs över nere vid foten. De linier, som begränsa raderna på tvären, korsa även de långsgående och avskilja vissa runor av dessa från de övriga.

Åtskilliga av de ristade bokstavstecknen hava de vanliga yngre runornas form, många äro däremot alldeles avvikande.

I. Den första långsgående raden till vänster, varmed det förefaller sannolikt, att inskriften börjar.

I, 1 är Y med övre staven något tillbakaböjd, dock ej så mycket som bistaven är böjd åt höger. 2 är ett 7 cm långt streck, som lutar åt höger, och slutar $\frac{1}{2}$ cm nedifrån, 4 cm uppifrån, då raden är 11,5 cm bred, och har en prick 2,5 cm nedifrån, 3 cm uppifrån, vilken alltså är avsedd att sitta på stavens mitt. 3 är p , vars stav är fortsättning av linien mellan tvärraderna; bistaven är nedtill ej huggen djupt ända in till staven, som upptill slutar 1 cm under linien. 4 är t med en prick på stavens högra sida, 3,5 cm nedifrån, 6 cm uppifrån. En båge sammanbinder runans spets och övre tvärliniens gränslinie och utgör bistav till u med 4 till stav, om den har språklig betydelse, vilket den troligtvis dock icke har, då på högra sidan av stenen övre tvärliniens gränslinie är fortsatt genom en motsvarande båge till toppen av närmaste stav, vilken båge där icke kan äga språklig betydelse. Av 5—9, som stå före inskriftens första punkt, är 5 l med långt och krokigt kännestreck, som tyckes sluta med en punkt, 6 a , 8 r . 7 liknar Y , men bistaven slutar 3,5 cm från övre linien, staven 2 cm uppifrån och 4 cm nedifrån.

Efter punkt 1 står 9, som är bistaven av R med varje streck 3,5 cm långt och börjande $\frac{1}{2}$ cm under linien. Därefter följer punkt 2.

10 är A , lik A utan nedre stav; staven slutar 1,5 cm uppifrån, vänstra bistaven $\frac{1}{2}$ cm nedifrån. 11 är t med staven lutad åt höger och vågrät bistav. 12 Y , som börjar 1,5 cm under linien, följes av punkt 3.

Att döma av skånska runstenar med inskriften i dylika rader, som dock ej fullt likna, synes åtminstone möjligt, att som rad II skall läsas motsvarande rad på högra sidan uppifrån nedåt. Alltså:

136. Rök, kyrkogården, Lysings hd.

Pl. LXC. Fig. 1—3; Pl. LXCI. Fig. 1—3.

Litteratur: B. 913; L. 2028; W. 199; *ATS*. I (1864), 58; P. A. Sæve, *ATS*. II (1867), 156; H. Hildebrand, *Scenska folket under hednatiden*, Sthm 1866, s. 90 f.; G. Stephens, *The Old Northern Runic Monuments* I (1866), 228 ff.; d:o, *Om Rök-stenen i ATS*. V (1878), 161—180; S. Bugge, *Tolkning af runeindskriften på Rökstenen i Östergötland i ATS*. V (1878), 1—148, 211—215, citeras *Rök* I (s. 3 och not. 3 anföras äldre litteraturställen med korta yttranden om inskriften eller enskildheter i densamma); d:o, *Om Runeindskrifterne paa Rök-Stenen i Östergötland og paa Fonnaas-Spænden fra Rendalen i Norge* i K. Vitterh., Hist. och Ant. Akad. Handl. XXXI (n. f. XI), n:r 3, Sthm 1888 (utg. 1893), citeras *Rök* II; d:o, *Der Runenstein von Rök in Östergötland, Schweden*, nach dem Tode des Verfassers herausgegeben von der k. Akademie der schönen Wissenschaften, Geschichte und Altertumskunde durch M. Olsen unter Mitwirkung und mit Beiträgen von Axel Olrik und Erik Brate, Stockholm 1910, citeras *Rök* III (grundad på en gemensam undersökning av ristningen år 1907 av E. Brate, O. v. Friesen och M. Olsen). Förevarande behandling kan sålunda antingen citeras *Rök* IV eller Ög. 136 Rök; L. F. Löffler, *Om Rökstenen i ATS*. VI (1880—82), n:r 2, citeras Löffler I; L. F. Löffler, *Bidrag till tolkningen av Rökstensinskriften* i Nordiska studier, tillägnade Adolf Noreen på hans 50-årsdag, Uppsala 1904, s. 191 ff., citeras Löffler II; F. Sander, *Hvem var Sigurd Fafnersbane?*, Stockholm 1883; Rosenberg, *Nordboernes Aandsliv* I (1878); G. Rundgren, *Några anmärkningar om Rökstensinskriften* (1883) i Ark. f. nord. fil. II (1885), s. 177—180; E. Brate och S. Bugge, *Runverser* s. 306—312 i *ATS*. X, Stockholm 1891; V. Rydberg, *Om hjältesagan å Rökstenen* i K. Vitterhets, Hist. och Ant. Akademiens Handl. n. f. XI, n:r 6, Stockholm 1892; H. Schück, *Svensk litteraturhistoria*, I, Stockholm 1890, s. 28 ff.; d:o, *Illustrerad Svensk Litteraturhistoria* I, Stockholm 1896, s. 11 ff.; d:o, 2 utvidgade och omarbetade uppl., I, Stockholm 1911, s. 69 ff.; d:o, *Studier i Ynglingatal*, Uppsala 1906—07, s. 101 f.; d:o, *Bidrag till tolkning af Rök-inskriften* (inbjudningsskrift), Uppsala 1908; O. von Friesen, *Rökstenen* i Svenska turistföreningens årsskrift 1906, s. 42—55; d:o, *Runorna i Sverige*, Uppsala 1907 (Grundlinjer till föreläsningar vid sommarkurserna i Uppsala 1907); d:o, *Runorna i Sverige*, Uppsala 1915, s. 12—14 i Fordomtita, skriftserie utg. av O. Lundberg, I; H. Pipping, *Rök-studier* i Stud. i nord. fil. (SNF.) II (1911), n:r 1; d:o, *Nytt om Rökstensinskriften* i Stud. i nord. fil. III (1912), n:r 8, anm. av E. Pontén, Hufvudstadsbladet 30 mars 1912; A. Kock, *Till frågan om Rökstens-inskriftens språk* i Ark. f. nord. fil. XIV, s. 247 f.; d:o, *Umlaut und Brechung*, Lund 1911—1916, s. 63 f., 75, 284, 287, 294 f.; Hj. Lindroth, *Bidrag till Rökstensinskriftens tolkning* i Stud. i nord. fil. (SNF.) II (1911), n:r 8; d:o, *Ytterligare till Rökstensens huarfurniualtumånurpi* i SNF. III (1912), n:r 7; R. Nordenstreng, *Vad är syftet med Rökstensens inskrift?* i SNF. III (1912), n:r 9; d:o, *Gåtornas sten* i Ord och bild XXI, 65—74, 175—176 ill.; A. Torp, *Til Rök-inskriften* i Ark. f. nord. fil. XXIX (1913), s. 345—352; A. Ridderstad, *Östergötlands historia* I, s. 76—83; E. Brate, *Rök-stenen och Teoderik-statyn i Aachen* i Eranos XV (1915), s. 71 f.

Enligt B. 913 satt Rök-stenen i »Kyrko härberge muren» med framsidan utåt. År 1843 revs boden, den andra sidans runor blevo synliga och avritades av kyrkoh. C. Hedmark, men stenen murades nu in i vapenhusväggen, såsom förut med baksidan dold. I sept. 1862 blev stenen på uppdrag av k. Vitterh., hist. och ant. akad. av antikvitetsintendenten P. A. Sæve utbruten ur vapenhusväggen och rest på kyrkogården, där den står nära västra kyrkogårdsmuren, under ett skyddstak med dörrar.

Stenen är ett block av ljusgrå finkornig granit, c. 3,82 m hög, 1,38 m bred, 43 cm tjock, där den är tjockast, på mitten blott 19—22 cm tjock. Alla stenens sidor ävensom toppens överyta äro jämna och nästan fullständigt betäckta med runor. Runorna tillhöra i regel kortkvisttypen.

S. Bugge har på följande sätt betecknat inskriftens olika delar, vilken beteckning ock här skall iakttagas:

- a* de lodräta raderna på framsidan,
- b* tvärraderna nedtill på framsidan,
- c* högra kantsidan, med kortkvistrunor,
- d* de lodräta raderna med kortkvistrunor på baksidan,
- e* de tre tvärraderna upptill på baksidan,
- f* tvärraden med äldre runor nedtill på baksidan,
- g* den lodräta raden med äldre runor till vänster på baksidan,
- h* lönnrunorna på stenens vänstra kantsida,
- i* toppytan,
- k* lönnrunorna över *e* upptill på baksidan.

Var och en av dessa avdelningar erhåller självständig numrering av runorna, och i de avdelningar, som utgöras av flera rader, skola dessa numreras med romerska siffror och inom var rad runorna med arabiska.

Skiljetecken förekommer blott efter större avdelningar av inskriften, icke mellan ord; samma runa ristades aldrig två gånger i följd, icke ens då den skulle stå både i slutet av ett ord och början av det följande, varifrån dock ett undantag finnes (*d*, VIII, 1—2), och även infattningslinien tjänar som stav till runor eller läses stundom ensam som runan *i*. En begynnelse-runan, som tillika utgör slutrunan i föregående ord, och en runa *i*, som tillika är infattningslinje, skola betecknas med antikva.

Kortkvistrunorna på Rök-stenen translittereras på följande sätt: *ʀ f, h, n u, þ, D þ, ʃ o*, men har ljudvärdet nasalerat *a* (*q*), *ʀ r, ʀ k, ʃ h, ʃ n, ʃ i, ʃ a, ʃ s, ʃ t, ʃ b, ʃ, ʃ m, ʃ l, ʃ r*.

Tolkningen av inskriften på Rök-stenen är huvudsakligen ett verk av prof. S. Bugge i Kristiania i hans ovan anförda arbeten, som icke alltid skola särskilt åberopas. I det följande skall förutsättas, att om icke annan upphovsman till en tolkning angives, så härrör den från prof. S. Bugge. Vid tolkningen uppdelas i allmänhet inskriften i de ord, som man funnit antagliga.

a. De lodräta raderna på framsidan.

a I 1—22 **aft uamup stonta runar þar** : 'Efter Vämod stå dessa runor'.

I **aft** och **stonta** hava de tre *t* de vanliga runornas form *ʀ*. Prep. **aft**, som motsvarar isl. *eft*, *ept* i skaldespråket, är en ålderdomlig form av prep. 'efter', fsv. *æftir*, *æptir*, och **þar** 'dessa' en ålderdomlig användning av detta pron., som vanligen betyder 'den', icke 'denne'. Ack. plur. fem. **þar** motsvarar troligen fsv. *þa(r)*, icke isl. *þær*. Ack. **uamup** har av Brate, *Rök* III, 266 tolkats som fsv. *Væmōdh*, vilket namn ingår i fsv. *Johan Væmmoson* SD. ns I, 31 (1401) Unnaryd, Sm.; första leden har också annars formen *Væ-* i södra Sverige, t. ex. *Wæmundus linc. et vezion. eccl. can.* och *Væmundi Niclisson* SD. IV, 661 (1339) m. m.¹

¹ A. Kock, *Umlaut und Brechung*, s. 64, not, säger min uppfattning av **uamup** som *Wæmōdh* svårligen vara hållbar och har på förfrågan benäget upplyst skälet härtill vara, att då inskriften konstant använder **a**, ej **i**, uti ord med yngre i-omljud i litteraturspråken, och detta ehuru **i** användes i andra ställningar, fordrar en sträng och konsekvent metod, att man tilldelar **a**-runan uttalet *a*, ej uttalet *æ*. I Rök-inskriften anser Kock blott det äldre, ej ännu det yngre i-omljudet vara genomfört. Då på Rök-stenen intet tillfälle finnes att iakttaga, huruvida ristaren brukat **a** eller **i** som tecken för det äldre i-omljudet, synes det på Kocks ståndpunkt strängt taget varken kunna jakas eller nekas, att **a** kan beteckna uttalet *æ*. Då dat. sing. av *drængr*, som kanske kan antagas hava äldre i-omljud, skrives **troki** e II, och icke **triki**; kan det måhända antagas, att även onasalerat *æ* icke skulle hava tecknats med **i**. Slutsatsen, att **uamup** uttalas *Wæmōdh* synes berättigad av att därigenom en även annars bekant namnled vinnes.

Enl. Bugge var namnet *Vāmōdh*, vars första led annars icke förekommer.

a I slutar med ett skiljetecken, som Bugge ansåg bestå av tre punkter, vad Brate också anser möjligt, ehuru den övre vänstra punkten är osäker och den nedre liten. O. von Friesen och M. Olsen anse den något långsträckt punkten upptill t. h. för det enda skiljetecknet, vilket kanske är riktigt, då det överensstämmer med skiljetecknen i *d* III och VI.

a II 1—29 *in uarin fapi fapir aft faikion sunu* 'men Varen skrev dem, fadern efter sin döde son'.

Fvn. *Varinn* tillhör fornsagan, Bugge, *Rök* I, 10, III, 6; pret. *fapi* hör till samma verb som isl. *fá* 'skriva, teckna' och är urgammalt, brukat om runor, se Bugge, *Rök* I, 11, III, 213. Meningen är icke, att fadern egenhändigt ristat runorna; Bugge, *Rök* I, 12, jämför L. 799, som börjar: »Holmfast och Rodälv ristade runor», ehuru sedan runristaren nämnes särskilt uti inskriften. Jag förmodar, att verbet ursprungligen avser runornas uppritning med färg med eller utan ristning, jfr Venantius Fortunatus: *Barbara fraxineis pingatur runa tabellis*, men även färgen torde hava anbragts av ristaren, icke av Varen. Ack. *faikion* hör till adj. isl. *feigr*, fsv. *fēgher* 'som snart skall dö', men som någon gång i gammal dikt betyder 'död', vilken dubbla betydelse ock tillkommer ordets motsvarighet ags. *fæge*, fs. *fēgi*, mht. *veige*, se Bugge, *Rök* I, 12, III, 8. Ack. *sunu* 'son' med sedermera bortfallet *-u* i behåll, jfr Ög. 8 Kälvesten.

a III 1—14 *sakum muk mini þat* 'Sägom för folket det minne'.

Som 1 pl. imperativ 'sägom!' har *sakum* tolkats av Brate, *Rök* III, 267 f., vilken uppfattning skall nedan s. 238, 250 motiveras. Bugge, *Rök* I, 15, översatte det 'vi säga, förtälja', *Rök* III, 11, 'jag säger'. Uppdelningen *muk mini* förkastas av Bugge, *Rök* III, 15, men upptages av Brate s. 267 och stödjdes genom att ordet *mini* förekommer självständigt i *d* IX.

Bugge, *Rök* I, 17, läste *mukmini*, som han först tolkade 'son-minne' (jfr isl. *mogr* 'son'), vilket med rätta förkastades av Löffler, *Om v-omljudet* etc., Uppsala 1877, s. 15, som i stället föreslog att tyda *mōgmīnni* 'folkminne'. Bugge, *Rök* I, 212, var dock mera benägen för uppdelningen *ukmini ungmīnni* 'något som ännu är i friskt minne', men föranleddes *Rök* II, 42 av f 6—11 *mogmeni* att återgå till den förra uppdelningen men tolka *mogmeni*, *mukmini* som *mōgmēnni* 'hela folkets människor', vilken förklaring utan hänsyn till *d* hade funnits av Th. Wisén, som jämfört isl. *múgr ok margmēnni*. I *Rök* III, 13 invänder Bugge mot denna sin tydning, dels att *mōgmēnni* väl måste betyda 'den Männern der Menge (der Masse)', 'den gemeinen Leuten', vilket synes föga passande, dels att *e*, *i* uti andra stavelsen för väntat *o* är betänkligt och knappt förklarligt vare sig genom inverkan av följande *-nni* eller genom att stavelsen saknade huvudton, men lämnar därhän, hur rungruppen är att uppfatta. Sist anförda betänklighet gäller ock uppfattningen *ukmini ungmēnni*, som dels Bugge, *Rök* III, 14, tänkt på, i det han översatt »jag säger om den unge mannen», men förkastat, dels Lindroth, *SNF*. II: 8, 2 ff., förordar, i det han översätter: »vi omtala (eller kanske: »jag omtalar») för det unga släktet».

Torp, *Ark. f. nord. fil.* XXIX, 346 sluter till uppdelningen *ukmini* av att denna rungrupp enligt hans uppfattning ock förekommer *d* IX, föregången av *n*, men uttalar sig ej om betydelsen därav, än mindre om den av *nukmini d* IX.

R. Nordenstreng, *SNF*. III: 9, s. 31, läser *sagum Ygg minni* »vi säga Ygg den hågkomsten» och anser stenens ändamål vara att påminna Ygg (Oden) om den dödes bragder och ätt, ehuru förf. anser det klart, att Ygg icke behöver därom upplysas.

a III 15—39 *huariar ualraubar uarin tuar* *a* IV 1—3 *þar* 'vilka de två krigsbyten voro'.

Ordet *ualraubar* fem. plur. motsvarar fsv. *ualruf* n., vilket ord förekommer i de flesta forngermanska språk och betyder 'byte från slagen fiende', se Bugge, *Rök* I 21, III, 16, och jfr lat. *spolia*. I Jydske lov 3, 24 (Thorsens upplaga s. 232) förklaras *walrof* sålunda: *hwat sum man røver af annan thær dræpæn warthær. antigh klæthæ. æth wapæn. æth silf. æth pænning. of han hafthæ thæt a sik. thæt ær wal rof*.

a IV 4—36 *suap tualf sinum uarin numnar tualraubr* 'så att tolv gånger två krigsbyten togos'.

Runorna *tualraubr* stå på grund av bristande utrymme för *tuar ualraubar*, i det *ua* ristats blott en gång, varvid det slutande *r* i *tuar* överhoppats, liksom i slutet *a* i *ar*, vars *r*, som ej kunde skrivas upptill, utbyttes

mo: **R r**, varav dock blott staven och den översta bistaven är i behåll. **suap** är uppkommet av *svā at* på grund av obetonhet i satsen; **tuallf** är en ursprungligare form än fsv. *tolf*, jfr got. *tualif*, ffris. *twelef*, *twelf*, ags. *twelf*, fs. *tuelif*, fht. *zwelif*, *zwelf*.

a V 1—21 **bapar somon o umisum monum**. 'båda på en gång från (eg. på) olika män'.

I slutet står en streckformig punkt, som avslutar den med **sakum** inledda avdelningen.

a V 22—32, a VI 1—2: **pat sakum onart** 'Sägom det för det andra'.

a VI 3—28 **huar fur niu altum on urpi fiaru**

a VII 1—18 **mir hraiþkutum auk tu**

a VIII 1—12 **mir on ubsa sakar**

'vilken för nio människoåldrar sedan kom till livet bland reidgoterna (d. v. s. östgoterna) och vidare dog bland dem för sitt övermodss skull'.

Av ordet **onart**, som är en ålderdomlig form av fsv. *annat*, stå **rt** på rad VI. Tolkningen **fur niu altum** 'för nio människoåldrar sedan' har Bugge, *Rök* II, 15, upptagit efter Vigfusson, *An Icelandic Prose Reader*, 1879, s. 452, och Sander, *Hvem var Sig. Fafn.*, s. 7, och påpekar s. 24, att man icke kan antaga en noggrann kronologisk beräkning eller bestämd tidsuppgift men att uppgiften för ungefär tillbaka till den östgotiske konung Teodoriks födelse (se nedan s. 236) c. 454, om man sätter Rök-inskriftens tid till c. 900 och låter var *ald* omfatta 50 år. Schüek, *Stud. i Ynglingatal* s. 101 och *Bidr. t. tolkn. af Rök-inskr.* s. 16 invänder, att, då Rök-inskriften avfattades, blott några få lärda hade någon föreställning om Teodoriks födelseår, som för ristaren icke kan hava varit östgoternas historiske konung utan folktraditionens sagokonung, och att uppgiften sannolikt icke härrör från en krönika, där en dylik tidsuppgift kunde vara att vänta, utan från en dikt, varför **fur niu altum** omöjligen kan hava kronologisk innebörd.

I *Rök* III, 27 anser Bugge **fur niu altum** icke utgöra någon noggrann kronologisk beräkning, utan antyda en ungefärlig, mycket lång tidrymd, liksom talet 'nio' stundom annars brukas utan precision i laguttrycket 'i nionde led', varpå exempel anföras. Den fördelning **furn i ualtum** 'gammal i sitt välde', som Schüek, *Bidr. t. tolkn. af Rök-inskr.*, s. 17, upptager efter O. v. Friesen, *Runorna i Sverige* 1907, s. 13, och hänför till den gotiske konungen Ermanarik, faller dels på, att prosan uppenbarligen måste antagas tala om samma person som den följande strofen, där denna person nämnes vid namn, Teoderik, dels på, att adj. *forn* blott brukas om vad som varit och ej mera är, såsom Torp, *Ark. f. nord. fl.* XXIX, 349, framhållit. Samma invändning drabbar ock Lindroth, *SNF.* II: 8, s. 7. Torp tillbakavisade ock i övrigt det nya i Schüeks tolkning av a VI 3—28, VII, VIII i *Bidr.* s. 17: »Det berättas vi som det andra: hvilken (= om honom) som, gammal i sitt välde, miste lifvet bland hreidgoterna och dog med vedermoda (egentligen: med ett hårdt dödsarbete), därför att han hade förbrutit sig.»

Orden **on urpi fiaru** tolkade Bugge, *Rök* II, 15, som isl. *á yrði fjar* 'kom till världen (livet)', jämförde isl. *verða á leið einhvers* 'komma på någons väg', *verða á fótr* 'komma på benen', *koma á grið* 'inträda i tjänst' och framhöll, att uttrycket bleve förklarligare, om **fiaru** fattades i samma betydelse 'världen' som det motsvarande got. *fairhwus*; det heter ock isl. *berast í þenna heim*; samt antog **on** vara prep. isl. *á* men genom **urpi** skilt från det styrda ordet, såsom ofta i fornspråket, t. ex. *ofrhiti, er á er fótinum*. För att prep. *á* här bibehållit slutkonsonanten -n, kunde, synes mig, jämföras eng. *an instant* men *a moment*. *Rök* III, 26 finner Bugge detta uttryck betänkligt och läser med Schüek **urpi i fiaru** 'kom i livet', även Torp s. 349 anser *á fjar* för *í fjar* märkligt. Prep. *á* här stödes dock av dess förekomst i laguttrycket: *engi sá maðr, er frjáls fellr á jqrð* ('födas fri') Gul. 75, 14, jfr Fritzner, *Ordbog* II, 307 om barnsbörd, och ingen har heller uppvisat uttrycket *verða í fjar*.

Att med Bugge, *Rök* I, 33, III, 36, uppfatta **on** som *hann* är ock därför betänkligt, att i Östergötlands runinskrifter *h-* i pron. 'han, hon' blott saknas i **an** Ög. 31 Å, 94 Harstad.

Om **fiaru** och andra ord på Rök-stenen, som måste tagas i betraktande vid bedömande av frågan om bortfall av *u* och av *u* verkade omljud och brytning (ack. plur. **fiakura** d IV—V 'fyra', dat. plur. **fiakurum** d V, nom. sing. **iatun** e III 'jätte', dat. sing. **skialti** e 'sköld', ack. sing. **itu** d II 'föda', dat. sing. **siulunt** d IV 'Seland', nom. sing. **biari** i 'Bjare') yttrar A. Kock, *Umlaut und Brechung* s. 295, not: »Ein kurzsilbiges

Wort **fiaru** oder eine Form **iatun** 'Riese' findet sich in der Rökinschrift sicherlich nicht. Gegen die Lesart **fiaru** opponiert auch z. B. Lindroth in *Studier i nord. fil.* II, N:o 8, S. 13, gegen die Lesart **iatun** Pipping ebenda III, N:o 8, S. 23 och säger i uppsatsen *En fornorsk o. östnord. ljudlag*, som är under tryckning i *Ark. f. nord. fil.* XXXIII och varav förf. haft vänligheten sända mig korr., s. 270: »Rökinskriftens **fiakura**, **fiakurum** hava uttalats icke ***fiagura**, ***fiagurum**, utan **fiogura**, **fiogurum** med brytningsdiftongen **io**, liksom brytningsdiftongen **io** finnes i fsv. **fioghor**, gen. plur. **fioghora** »4», **fioghorthan** »14», isl. **fiogur**, **fiogurra**, **fiogrtán**, **fiogurtán**, anser s. 273 **skialti** möjligen hava uttalats **skioldi** med **io** lånat från nom. och ack. sing. men sannolikare **skialdi** med **ia** från gen. sing. och från nom. ack. plur. efter a-dekl., eftersom dat. **skialdi** anträffas i isl. poesi, och att, om **iatun** 'jätte' är att läsa, kan det ha uttalats **eotun** eller **eatun**, **iatun** med yngre u-brytning eller med fsv. övergång av yngre brytningsdiftongen **eo** till **ea**, **ia**, samt fattar **siulunt** 'Seland' snarast såsom angivande uttalet **Siölund**, jfr **Siöländ**, det isl. namnet på denna ö. För möjligheten av sin uppfattning, att **ia** på Rökstenen uttalas **io**, åberopar Kock, hurusom det yngre runalfabetet från fonetisk synpunkt är alldeles otillfredsställande, i det samma runkombination ofta kan ha två, tre eller ännu flera uttal, och söker stödja den genom att påpeka, att i fsv. litteraturspråket pret. till **göra** oftast heter **giorpe** med brytningsdiftong, varemot **kiarpi**, pl. **kiarpu** äro mycket vanliga i runinskrifter och därför alltid (eller nästan alltid) måste angiva uttalet **giorpi**, **giorpu**, att pret. till fsv. **falla** i litteraturspråket normalt heter **fiol** (**fiol**) med brytningsdiftongen **io**, blott mycket sällan **fiæl**, i fsv. runinskrifter däremot flera gånger **fial**, som därför säkert oftare uttalats **fiol** än **fial** (**fiæl**), att fsv. **hiog**, plur. **hioggu** är en vanlig form för pret. av fsv. verbet **hugga**, **hogga** och därför runinskrifternas **hiak**, pl. **hiaku**, som ofta förekommer jämte pret. **hiok**, **iok**, bör obetingat oftast (eller alltid) hava angivit uttalet **hiog** (**hioggu**), samt ifrågasätter även, att runinskrifternas **biarn**, **-biarn** åtminstone stundom angiver uttalet **Biorn**, **-biorn**, där icke **io** måhända i relativt oaccentuerad stavelse ljudlagsenligt övergått till **ia**.

Att **fiaru** och **iatun** giva sannolikare tydning, än vad i stället föreslagits, har jag vid min behandling av dessa inskriftställen sökt visa, och enligt min åsikt stå ej heller språkhistoriska skäl i vägen för att antaga dem. Rök-stenens ljudbeteckning ter sig dock ganska regelmässig, och då den visar en motsats mellan u-brytningen **ju** uti **siulunt**, vars sammanställning med det obrutna isl. **Selund** jag vid detta ställes behandling motiverat, och **ia** i **fiaru**, **fiakura**, **fiakurum**, **iatun**, **skialti**, **biari**, så följer, att **ia** bör antagas vara uttalat **ia** och icke **io**. Tidsskillnaden mellan fsv. litteraturen på 1300- och 1400-talen och fsv. runinskrifter på 1000-talet och särskilt Rök-stenen på 800-talet är så betydlig, att vissa brytningsföreteelser väl kunna hava funnits i runinskrifter, som försvunnit i litteraturspråket. Åtskilliga med runinskrifternas beteckning överensstämmande brytningsföreteelser i fsv. och svenska dialekter anföras även av Kock (fsv. pret. **fiæl**, nygutn. och plur. **hieku** L. 49, dalmål **iägg**, fgotn. **giera**, pret. **gierpi**) och det finnes även andra språkföreteelser, som i fsv. äro sällsynta men ej äro ovanliga i runskrifter, t. ex. **kirpu** Forsa-ringen, **kairpi** D. 8vo 24, **kerpu** L. 41 m. fl., som tyda på uttal med **æ** och förklaras av Kock, *Umlaut u. Brechung* s. 243. Fsv. **fior** i smsg **fior-læsting**, som enl. Kock, *Uml. u. Brech.* s. 281 och där anförd litteratur har u-orytning och icke u-omljud, och isl. **fiqr** 'liv' anses vara samma ord som got. **fairhwus** värld, från vars ack. sing. och plur. det kanske utgått. I denna böjning skulle u-brytning uppstå i nom. och ack. sing., ack. och dat. plur., vilken vokalisation sammansättningsleden fsv. **fior-** äger, men a-brytning i gen. sing. och plur., som förallmänligats och föreligger i **fiaru**, jfr fsv. **fiol** 'bräde' med biformen **fiæl**, **fiærper**, biform **fiordher**. Ristningen **iatun** för väntat ***iatun** eller ***itun** **etunn** skulle lätt förklaras som analogbildning efter den i detta ord mycket brukliga plur. ***iatnar**, vars vokalisation är regelbunden enl. Kock, *Uml. u. Brech.* s. 287, som säger brytningen **io** förlitterärt övergå till **ia**, när **a** följer i nästa stavelse. Då emellertid d IV—V **fiakura**, **fiakurum** visa, att plur. 'jättar' på Rök-stenen bör hava hetat ***iatunar** och icke ***iatnar**, tyckas dessa ord ådagalägga, att detta mellanstående **-u-**, som sedan bortfaller, icke hindrat det följande a-ljudet att gestalta brytningen till **ia**, som, då det sålunda förefinnes före bortfallet av det mellanstående **-u-**, troligen aldrig varit **iu**, **io**.

Genom en dylik likdanande inverkan över **u** med levissimus ifrån **a** med levis eller semifortis, torde ock **ia**, **iæ** vara att förklara i de svårförstådda fall, som tillika med **fiakura**, **fiakurum** behandlas av A. Kock, *Svensk ljudhist.* II, 406, t. ex. fsv. **Jærunder**, som kan vara analogibildning till gen. **Iarundar** av nom. **Iurundr**. Ut i dat. plur. **fiakurum** d V är **ia** analogibildning efter ack. plur. **fiakura**, jfr hurusom i nsv. **fyra** ack. plur. blivit räkneordets form. Om förklaringen av räkneordet **fyra** se Bugge, *Rök* III, 72 och där anförd litteratur.

H. Pipping, *SNF.* III: 8, s. 17, uppdelar **huar furn i ualtum mon urþi fiaru mir hraiþkutum**, transkriberar detta: *hwær forn i ualdum mæn urþi i fiarru mēr Hraeiþgutum* och översätter: 'vem, som fordom i urtiden blev människa fjärran bland medelhavsfolken', i det han upptager Lindroths i *SNF.* II: 8, s. 8 f. uttalade men *SNF.* III: 7, s. 2 övergivna hypotes, att här är fråga om Kristus. Denna Pippings tydning innehåller de obestyrkta ordformerna *forn* adv., *mæn* nom. och den icke uppvisade betydelsen 'urtid' av *úqld*, som annars betyder 'ulyckelig Tid, i vilken det gaar Menneskene ilde'. Tolkningen i *fiarru* 'i fjärran' antogs av Bugge år 1882 enl. *Rök* II, 14 och förstods som den substantiviskt brukade dat. sing. n. av adj. **fiarr* 'fjærn' = ags. *feor*, men detta ord är icke uppvisat i nordiska språk. Översättningen 'bland medelhavsfolken' av det följande **mir hraiþkutum** är heller icke ägnad att vinna tilltro, varför jag anser Pippings tydning förfelad. Lindroth, *SNF.* II: 8, s. 15 läser *fiarrum* 'fjärran', för vilket han åberopar *nær by oc fierrom* i ett diplom från 1410, vilken sena ombildning av *fiærran* med lätthet förklaras redan genom analogien med de även av Lindroth p. a. st. nämnda fsv. *mællom*, *fyrstom*, *sen(e)stom* och icke kan antagas för Rök-stenens tid. Förfelad är ock Lindroths tydning *SNF.* III: 7, som i **urþi** antager en ingenstädes uppvisad nordisk motsvarighet till t. *würgen* 'strypa; mördar', ty onödigheten att antaga en sådan Am. 22, 4 har jag påpekat i min övers. av Säm. Edda s. 364. Då Kristus icke passar som subj. till ett dylikt verb, antager Lindroth, att det är fråga om djävulen, som enligt sagan bortförde Teoderik. Det förefaller mig alltså riktigast att fasthålla vid Bugges tydning *Rök* II, 15 'vilken för nio människoåldrar sedan kom till livet'.

Då **mir hraiþkutum** 'bland reidgoterna' hänvisar på östgoterna, som under Teoderik 489—526 innehade Italien och alplanden mellan Donau, Rhen och Rhone och bära motsvarande namn i ags. dikter, se *Rök* I: 36, III: 29 ff., och då både **hraiþmarar** 'Reidhavet, det östgotiska havet' förekommer¹ och Teoderik nämnes vid namn i den i *b* och *c* följande strofen, som ger svaret till den genom *a* VI 3—6 **huar** inledda indirekta frågan och icke betecknas med nytt nummer, måste det bestämt fasthållas vid att nu behandlade avdelning och strofen avse samma person, nämligen Teoderik.

a VII 17—18 **tu** uppfattas av de flesta tolkare som 3 sing. pret. *dō* dog; blott Lindroth, *SNF.* II: 8, s. 15, III: 7, s. 4, och Pipping, *SNF.* III: 8, s. 17, läsa med Bugge, *Rök* I: 38, 212, **tu** och **mir** som ett ord 3 sing. pres. *dōmir* 'dömmar', vartill Pipping gör Kristus, Lindroth först Kristus, sedan djävulen till subj. Då 'dömmar' icke kan sägas om Teoderik efter hans död, är tolkningen 'dog' nödvändig. Detta 'dog' hör icke till den indirekta frågan, utan är en berättande huvudsats, vilken uppfattning Torp s. 351 med orätt menar vara en förtjänst blott hos sin tydning. Adv. **mir** 'med (med dem, reidgoterna)' med det styrda ordet supplerat ur det föregående, är ett i fornnord. språk välkänt uttryckssätt, t. ex. *hann sleit af hofuðit ok fór með* (med det) *til siðar*, se Bugge, *Rök* II, 14, varför det förvånar att finna Schück, *Bidr.* s. 16, bestrida dess berättigande. Det följande **on** fattar jag som isl. *enn* 'desuden, desforuden', Fritzner s. 337, som anför ett till innehållet med det näst föregående inskriftstället likartat ex.: nökkviðr kom ek í heim fra móðor kviði — ennda skal ek *enn* nökkviðr fara á braut ór þessom heimi.

Runorna *a* VIII 6—12 **ubsakar** uppfattade Bugge, *Rök* II, 16, som *of sakar* 'paa Grund af begaaede Uretfærdigheder' men *Rök* III, 34 i anslutning till V. Rydberg s. 14 f. och Noreen *Aschwed. gram.*³ s. 492 som **ubsa sakar ofsa sakar** 'för sitt övermodss skull', vilket han anser närma sig den medeltida uppfattningen av Teoderiks död som ett straff. Vid tydningen **ub sakar** fasthålla var från sin synpunkt O. v. Friesen, Schück, Lindroth och Pipping samt Torp s. 351.

¹ Då Teoderiks huvudstad var Ravenna, som låg vid Adriatiska havets strand, måste gen. **hraiþmarar** just åsyfta Adriatiska havet. I *Eranos* XV (1915) s. 72 not 2 har jag förmodat, att ordet utgör en forngermansk metatesis jämte inskott av *i* från näst sista stavelsen av lat. *Hadria mare*, då *Hadria* efter Augusti tid var en vanlig benämning på detta hav, och att folknamnet 'reidgoter' uppstått genom en förkortning av nord. **hraiþ-marar-gotar*, resp. dess motsvarigheter i andra germ. språk, enligt den äldsta kompositionsprincipen för sammansatta ord, att blott begagna deras första led, se Hj. Falk, *Ark. f. nord. fil.* V, 250 och jfr Ög. 171 Skärkind s. 162. Till en dylik metatesis finnes intet motstycke, varigenom dess möjlighet kunde bevisas, men det sakliga förhållandet synes vara starkt nog att göra den sannolik.

Hela avdelningen översätter Bugge, *Rök* III: 150: »vem han var, när han för nio människoåldrar sedan kom i världen bland reidgoterna (d. v. s. östgoterna) och när han dog bland (dem) på grund av (sitt) övermod» och förklarar s. 35 ff. sin övers. så, att det första 'han' är Vämod, som ansågs vara den återfödde Teoderik, det andra 'han' måste då vara Teoderik, ehuru det syntaktiskt låge närmast att fatta även detta som Vämod. Torp s. 348 invänder, att Varen knappt kan tänkas djärv nog att förtälja sina grannar, att hans son en gång varit östgoternas namnkunnige konung. Torp s. 351 översätter: »hvem som for ni menneskealdre siden igjen kom i livet (de levendes verden) blandt Hreidgoterne og han døde blandt dem paa grund av forbrydelse.» Till grund tänker sig Torp intrycket av Teoderiks staty i Aachen (se rad 12 ff. nedifrån) på nordborna, vilken de höllo för den återuppståndne Teoderik, och 'igjen kom i livet' är ett naturligt uttryck om en som dött, men icke om den som födes. Återuppståndelsen skedde ju dock icke hos reidgoterna för nio människoåldrar sedan, och Torp kan icke med sin tydning uppvisa något samband med den avlidne Vämod, lika litet som i fråga om övriga avdelningar, men att tydningen skall ådagalägga berättigandet av dessa uppgifters anförande uti inskriften, är dock en oefterviglig fordran.

b I raip þiaurikr hin þurmupi stilir

b II flutna strontu hraiþmarar sitir nu karur o

c kuta sinum skialti ub fatlaþr skati marika

'Tjodrek (Teoderik) rådde, den dristige, sjökrigarnes styresman, över Reidhavets strand. Sitter nu rustad på hästen sin, med skölden i rem, maringarnes furste.'

Stycket utgör en åttaradig strof i fornyrdeslag, som Bugge, *Rök* III, 56, återger i det närmaste sålunda i fornnord. form, vilket på följande sätt kan översättas:

Reið Þjóðrekr
hinn þormóði,
stillir flotna,
ströndu Hreiðmarar;
sitr nú gorr
á Gota sinum,
skjaldi of fatlaðr,
skati Mæringa.

Rådde Tjodrek,
den kække hjälten,
krigares styresman
på stranden av Reidhavet,
sitter nu rustad
på ridhästen sin,
sköld med rem fästad,
fursten för Märingar.

I *Rök* I, 47 uppfattade Bugge strofen som gällande Vämod, som fullt rustad sattes i hög med sin goda gångare, varpå högen tillkastades över honom och han kunde rida till Valhall, och den forntrogenhet, som därigenom betygades för Tegnér's skildring i första strofen av Rings drapa i Fritjofs saga, påpekades av Löffler i *Nord. tidskr.* 1878, s. 165 f. I *Rök* II, 22 antager Bugge strofen gälla Teoderik och avse den ryttarstaty av brons i Rom, som föreställde Markus Aurelius men i medeltiden i allmänhet ansågs som Konstantin och av germanerna troddes vara Teoderik. Schüek, som ännu 1904 i *Stud. i nord. litteratur- och religionshist.* II, 177 omfattade och sökte stärka denna uppfattning, framträdde i en artikel i *Stockholms Dagblad* 21 maj 1905 med den åsikten, att strofen avser den ryttarstaty av Teoderik, som Karl den store år 801 lät flytta från Ravenna till Aachen, där nordbor lätteligen kunde lära känna densamma, och i ett föredrag i Kristiania vetenskaps-sällskap d. 19 jan. 1907 anslöt sig Bugge till denna uppfattning. Schüek har vidare utfört denna synpunkt i *Bidrag till tolkning af Rökinskriften*, Uppsala 1908, s. 11 ff. Statyn omtalas 839 av Agnellus i *Liber Pontificalis ecclesiae Ravennaticae* k. 94 (i Muratori, *Scriptores* II, s. 123, jfr I, 576) sålunda: »Ovanpå (fotställningen) en häst gjuten av gul brons, och den, som bestigit den, konung Teoderik, hade skölden på vänstra skuldran men höll lansen med den upplyfta högra armen. Men ur hästens öppna näsborrar och mun utgingo fåglar, och i dess buk byggde de nästen.»¹ Samma staty är 829 föremål för en svärbegriplig dikt av Walahfrid Strabus

¹ Desuper autem equus ex ære fulvo perfusus, ascensorque ejus Theodoricus Rex scutum sinistro gerebat humero, dextero vero brachio erecto lanceam tenens. Ex naribus vero equi patulis et ore volucres exibant, in alvoque ejus nidos ædificabant. Överensstämmelsen av denna beskrivning med strofen på Rökstenen är redan påpekad av Heinzel, *Ostgot. Heldensage*, s. 16 (1889).

med titel *Versus in Aquisgrani Palatio editi anno Hludowici Imperatoris XVI. De imagine Tetrici*, vari Teoderik i enlighet med den kyrkliga uppfattningen framställs som en gudlös tyrann. Denna dikt har jag i uppsatsen *Rök-stenen och Teoderik-statyn i Aachen* i *Eranos* XV (1915) s. 71 ff. delvis annorlunda förklarat än föregående tolkare och sökt att fatta dess uttryck i överensstämmelse med uppgifterna om statyn av Agnellus från Ravenna, som skrev 839, och jag har bl. a. framhållit följande.

Bland de av Agnellus anförda dragen återfinnes först det om att fåglar kommo flygande tre gånger om dagen. Skölden måste vara åsyftad, då det frågas: »Varför synes han på högra sidan bära en klocka?»¹ Höger är här taget från åskådarens synpunkt och sammanfaller med Agnellus uppgift, att Teoderik bar skölden på vänstra skuldran. Det är en hätsk vrängning av Walahfrid att jämföra skölden med en bjällra (nola) varmed Teoderik skrytsamt pinglar för att väcka uppmärksamhet, och då statyn enligt Agnellus ursprungligen gjorts för kejsar Zeno (474—491), torde skölden varit en rund sköld (clipeus), vars kupighet möjliggjort jämförelsen med en bjällra. Även mig synes alltså Schücks antagande, att strofen avser Teoderiks ryttarstaty i Aachen, vara alldeles riktigt och förklara åtskilligt, som annars vore svårt att förstå.

Om en nordbo i Aachen lärt känna Teoderiks ryttarstaty och fått meddelande om Teoderiks historia, bör ock en ungefärlig uppgift om hans levnadstid däri hava ingått, vars tal ju kan hava varit betydligt avrundat redan av sagesmannen. De uppgifter om Teoderiks historia, som inhämtades i Aachen, böra haft det nedsättande innehåll, som samtiden kände ur Boethii och Gregorius den stores skrifter, och vare sig man fattar **ubsakar** som *ofsa sakar* eller *of sakar*, ljuder satsen som en återklang av dessas hätskhet mot arianen Teoderik och andas skadeglädje över att förtryckaren fick sitt straff.

Då i *a* III—V uppmanas: »Sägom för folket det minnet, vilka de två krigsbyten voro, som tolv gånger togos, båda på en gång från olika män», innebär detta enligt min *Rök* III, 268 uttalade uppfattning en maning att verkställa en historisk undersökning om förekomsten av sådana fall, vilken måste ha sin grund däri, att Vämod utfört en sådan bragd och visserligen segrat i den ojämna striden men sedan dött av sina sår. Vämods strid är alltså det första fallet, om Teoderik har enligt inskriftens uttryckliga uppgift det andra berättats.² Nu är visserligen varken ur sagan eller historien bekant, att Teoderik utfört en sådan bedrift, men har Rök-inskriftens hemulsman fått sin historiska kunskap om Teoderik i Aachen, är saken klar: de båda motståndare, som Teoderik dödat på en gång och tagit byte av, äro Boethius och Symmachus; nordbon har blott som kamp uppfattat, vad som var tyrannisk rättskipning. Någon ytterligare upplysning måste han visserligen hava erhållit; hans hemulsman kan icke hava känt Teoderik endast från Boethii och Gregorii den stores skrifter, då Teoderik kallas »furste över Märingar». Detta uttryck är känt från den ags. dikten Deórs klagan, se nedan s. 239, men det kan tänkas även hava ingått i frankernas hjältesånger, som Karl den store var angelägen att samla, och sålunda varit bekant för nordbons sagesman.

Pret. **raip** förklarade Bugge, *Rök* I, 40, tillhöra fsv. *rādha* 'råda', pret. *rēþ*, *rāþ* med digrafen **ai** som tecken för vokalen, vilket väl kan vara riktigt, *Rök* II, 19 som 'red', tillbakavisande ett förslag av A. Noreen, *Ark. f. nord. fil.* III, 25 att uppfatta **raip** som ett pret. *reið* av *radha*, enär han ansåg ett pret. därav med dift. isl. *ei*, fsv. *e* icke tillräckligt styrkt. *Rök* III, 45 åter upptager Bugge detta Noreens förslag, särskilt på grund av den slående överensstämmelse, som därigenom uppstår med uttrycket i Ynglingatal 31:

Rēð Óláfr
ofsa forðum
víðri grund
ok Vestmari.

Att **raip** är pret. av *rādha* synes alltså sannolikt, och jämförelsen med beteckningen i det följande **piaurika** visar möjligheten av digrafisk beteckning, som kan vara föranledd av någon skillnad i ljud mellan fsv. *æ* och detta kanske norska pret., se nedan under **piaurika**.

piaurika uppfattade Bugge, *Rök* I, 40 f., som 'konung över ett helt folk', men *Rök* II, 18 i anslutning till Sander, *Hvem var Sig. Fafn.*, s. 8, Vigfusson, *An Icelandic Prose Reader* s. 452, *Carp. poet. bor.* I, 69 och Brate, *Runverser* s. 308 som Teoderik, konung över östgoterna c. 474—526, särskilt som strofen

¹ Cur dextra de parte nolam gestare uidetur? Nudus ob hoc solum, puto, ut atra pelle fruatur.

² Vad som föranleder Torp s. 349 att tillägga mig uppfattningen, att Teoderik uti inskriften nämnes som en av Vämods förfäder, kan jag icke fatta.

ock innehåller **marika** *Mæringa*, vilket i den ags. dikten Deors klagan (Grein Bibl. d. ags. Poesie I, 520) förbindes med Teoderik: *Þeodric ahte þritig wintra Mæringa burg*. I några Regensburgglossor från 1100-talet finnes uttrycket *Gothi Meranare*, och på 1100- och 1200-talen är *Meran* namn på Adriatiska havets norra och nordöstra kuster, Istrien, Kroatien och Dalmatien, vilket av Heinzel förklaras som en slavisk form av got. **Mërigās*. Bugge förmodar, att Teoderiks ätt kallas *Mæringar*, emedan hans fader hette *Þiudamēr*s, isl. *Þjóðmarr*, hans farbröder *Walamēr*, *Widemēr*. Heinzel, *Ostgot. Heldens.* s. 9 f. anför, att de ostgot. trupperna hos en skriftställare på 500-talet kallas *Valameriaci*. Då i en vers i Hávörðar s. Ísfrö. (s. 32, 179, 189) *Þjóðreks* bildar helrim med *stórar*, är det möjligt att även **þiaurikr** uttalas *þiōrikr*. Detta uttals avvikelse från fsv. *þiuþ* (*þiuþ vægher* ÖGL.) skulle kunna förklaras genom antagandet, att strofen härrörde från en norsk skald, jfr den nyss påpekade överensstämmelsen med Ynglingatal 31. Bugge, *Rök* III, 215, säger **iau** överensstämma med fgotn. och förmodar, att runomästaren hämtat underrättelser om Teoderik ur gotnisk källa. Då uppgifterna om Teoderik enligt det följande troligen kommit från Aachen, kunde visserligen ock tänkas, att *io* utgör den mellanfrankiska diftongen i namnet; hos den förmodligen ungefär samtida Isidor i rhenfrankisk dialekt skrives diftongen *eo* (Piper, *Sprache u. Litt. Deutschlands* I. 196), t. ex. *allōm dheodōm*. Under denna förutsättning kunde strofen vara författad av en svensk skald, som för övrigt ombildat namnet till nordisk form. Antagligare synes dock, att strofen härrör från en norsk skald med hänsyn till den anförda överensstämmelsen med Yngl. 31. Därpå tyder ock bruket av dat. **skialti** *skialdi*, som av F. Jónsson, *Det norsk-isl. skjalde-sprog omtr. 800—1300*, s. 56, anföres från flera isl. skaldar.

þurmupi förklarade Bugge, *Rök* I, 42, som ett annars okänt adj. *þormóðr* 'dristig', släkt med vb. *þora* 'töras', men *Rök* III, 41 som 'der wie Thor zornige'. Den äldre tolkningen synes avgjort böra föredragas.

I den återstående delen av strofen förekomma talrika överensstämmelser med det fornnordiska poetiska språket: **stillir**, motsvarande isl. *stillir* 'härskare, furste', **flutna** gen. plur. motsvarar isl. nom. pl. *flotnar* 'sjömän', som i Sn. Ed. förklaras: Vöikar ok flotnar þat er skipa herr, **kuta**, isl. *goti*, eg. 'gotisk häst', sedan 'häst i allmänhet', **ub** isl. *of*, ett adv., som ursprungligen torde betecknat handlingens fulländning, men i Eddadiktarna bleknat till en utfyllande partikel, som mestadels brukas framför verbalformer, framför allt part. pret., **skati**, isl. *skati*, ävenledes 'furste'; **marika** *Mæringa* har redan förklarats ovan r. 2 f.

d I 1—15 **þat sakum tualfta** 'Säg om det som det tolfte'. Det överraskande hoppet från det andra i a V—VI till det tolfte har varit föremål för många förklaringar, för vilka lämpligast redogöres i sammanhang med inskriftens plan, se s. 250.

d I 16—28, II 1—34, III 1—7 **huar histr si kunar itu uit uoki on kunukar tuair tikir suap o likia** 'var Gunns häst (valkyrians häst = vargen) ser föda vida på fältet, så att tjugu konungar ligga därpå'.

Då satsen är en indirekt frågesats, måste dess verb, som annars uti inskriften, stå i konj., och en sådan finnes blott i **si**, som Bugge, *Rök* I, 50, uppfattar som pres. konj. av verbet 'se' med **itu** till obj., som här måste betyda 'föda'. Subj. måste **histr kunar** vara, som Bugge ib. förklarar som en omskrivning för 'vargen'. Bugge medger, att i fornnordisk poesi vargen betecknas som trollkvinnans, jättekvinnans häst, icke som valkyrians, men tänker sig möjligt, att man understundom tänkt sig valkyriorna i mera skräckinjagande gestalt rida till striden på ulvar, och hänvisar *Rök* III, 63 dels till att ags. *wælcyrige* återgives med Erinys, Tisiphona, Alecto, Bellona, dels till bilden på Hunnestadstenen i Skåne (Wimmer, *De danske runemindesm.* III, 24 f.) av en kvinna, som rider på en varg med en orm som tygel. Att uttrycket

Hunnestadstenen i Skåne.

är en omskrivning för 'vargen' är uppenbart; måhända kunde en sådan ock vinnas genom att fatta **kunar** som **gunnar**, gen. sing. av **gunnr** f. strid, så att **hesta gunnar** 'stridens häst' betecknade vargen, liksom **gunnar mår** 'stridens mås' Geisli 52 'korpen'.

Förbindelsen **uituoki on** uppdelades av Bugge, *Rök* I, 51, **uit uoki on vltt vangi á** 'vida på fältet', vartill han anför goda motstycken ur skaldedikter, *Rök* II, 27 upptager han med tvekan efter Rosenberg. *Nordb. Aundsliv* I, 101 och Noreen, *Ark. f. nord. fil.* III, 25, not 1, delningen **uituoki on** 'på slagfältet' av **vettvangr** 'dräpställe'; den äldre tydningen ger lika god mening som den senare, och vilkendera är den riktiga, kan ej avgöras. Pres. konj. **si** överensstämmer till tiden med ind. **likia** i den följande bisatsen, Bugge, *Rök* I, 53, III, 66 förklarar dem båda som presens historikum. Alexander Bugge tänker sig enligt *Rök* III, 94 presens härröra från att ett träsnideri framställt de skildrade händelserna, som sålunda kunde sägas tilldraga sig under läsarnas ögon, genom vilket antagande ock en annan egendomlighet förklaras, se s. 250.

Pipping, *SNF.* II: 2, s. 1 ff., utgår från behovet att söka omskrivningens andra led omedelbart efter den första, uppdelar därför **hista sikunar**, som omskrivning för vargen, och fattar detta som **hesta Singunnar**. Detta namn skall vara den nordiska motsvarigheten till fht. *Sinhtgunt* i Merseburgerbesvärjelsen, som de flesta anse som skrivfel för *Sinthgunt* men Bugge, *Stud. over de nord. Gude- og Heltesagns Opr.* I, 286, antagit uppkommet av *Sin-naht-gunt* och betyda 'den Kampmø, som vandrer Nat efter Nat, som stadig færdes om Natten', d. e. Nattens eller Maanens Gudinde. Denna betydelse är alltså vunnen genom en osäker etymologi och är dock icke, som Pipping antager, detsamma som *kveldriða* 'trollpacka'; **hesta Singunnar** borde väl betyda 'månggudinnans häst', och för övrigt tyckes fht. *Sinhtgunt* böra motsvaras av nord. **Sintgund* eller **Settgund*. Att en omskrivnings leder skiljas af mellanstående ord, är icke utan ex., jfr Ynglingatal (ed. F. Jónsson) 10 *pás valteins til Vörva kom spakfrømuðr*, 20 *es okhreins óttunga hrjóðr lögðis odd*, 30 *ok sá frømuðr foldar beinum Hagna hrørs*. Betänkligt är ock att med Pipping antaga ind. i den indirekta frågesatsen, då inskriften annars har konj., ävensom att läsa **nar** dubbelt för att andra gången få 3 sing. pres. *nār* 'når', vartill **itu** skall vara objekt. Till innehållet betyder denna sats i Pippings tydning detsamma som Bugges.

I det följande läser Pipping runföljden **uituo** två gånger och runan **u**, som redan använts i *etu*, sålunda tre gånger, vilket missbruk av denna tydningens möjlighet saknar tillräckligt stöd av andra fall eller en slående riktig tydning, och översätter **uitu o uituoki on** »om honom (d. v. s. om berättelsens hjälte) vittna på fältet tjugu konungar som ligga där», varvid **uitu** skall höra till fvn. *vita* i dess betydelse 'utpeka'. *SNF.* III: 8 läser åter Pipping **uitu** blott en gång och fattar det som pret. av *vita*, som han tyder 'frammana', ehuru Fritzner blott känner betydelsen 'ilägge nogen Bøder eller Pengestraf', och Vigfússon 'to fine, sconce, mulct', men tyder **oki** med dubbelläsning av **o** som *á ængi* 'på ängen' och översätter: »han har lockats till sin äng (nattvandrerskans hästs äng = slagfältet) av tjugu konungar, som ligga där». Den svårighet, som Pipping genom denna vida värre vill undvika, är antagandet, att **uoki on** motsvarar isl. *vangi á* med efterställd preposition, såsom stundom i poesi. Ristningen **on** för väntat **o**, som eljest icke brukas uti inskriften utom *a VI on urpi fiaru*, förklarade Bugge, *Rök* I, 51, blott som ett annat skrivsätt för *ā*, varemot han dock själv yttrade betänkligheter s. 212, men *Rök* II, 29 som avläggare av urnord. prep. *ana* Möjebro got. *ana*, som här hållit sig i satsens slut, och fasthåller därvid *Rök* III, 65. Som ovan nämnts, står *a VI* samma form av prep. *ā* men behöver där enligt min uppfattning icke härröra från urn. *ana* utan kan hava bibehållit det slutande *-n* i ställningen framför vokal.

d III 8—31, IV, V, VI 1—16 **þat sakum þritaunta huarir tuair tikir kunukar satint siulunt i fiakura uintura at fiakurum nabnum burnir fiakurum bruprum**

'Sägom det som det trettonde, vilka tjugu konungar sutto på Seland fyra vintrar med fyra namn, födda åt fyra bröder.'

För **satint** väntar man **satin**, jfr *uarin a* III, men till detta skrivsätt anföras motstycken av Bugge, *Rök* I, 57, III, 67. **siulunt i** uppfattar Bugge, *Rök* I, II, 31, III, 69, som namnet på Seland med efterföljande prep. 'i' eller möjligen som **siulunti** lokal dat., men medgiver, att **iu** är svårt att förklara. Öns namn är oftast fda. *Sialand*, fsv. *Sialand*, *Siælend*, i Jomsv. s. och Knytl. s. ofta pl. *Siðlond*, *Siðlond*, vilken skrivning visar, att namnet antogs vara en sammansättning av fvn. *sér*, *siár* 'sjö' och *land* 'land', en uppfattning, som

ock förutsättes av skrivningen *Seland* hos Adam. Brem. i förra hälften av 1000-talet. En äldre namnform *Selund* f. och n. finns hos isl. skaldar, nämligen hos Valgard: *valfalls Selund alla* (Jónsson, Den norsk-isl. Skjaldedigtn. B. I, s. 361, str. 7), diktat kort efter 1047, Tjodolf Arnorsson: *Selunds mær hverr vé bæri och aldyggir Selundbyggva* (ib. s. 336, str. 17, och s. 344, str. 23), diktat c. 1045 och 1065, hos Guttorm Sindre: *Selund náði þá síðan* (ib. s. 55, str. 3) kort efter 955 och hos Sigvat finnes *Silund* i helassonans med *kilir* (ib. s. 233, str. 4), diktat c. 1038. Det är givet, att **siulunt** Rök måste sammanhänga med denna äldre benämning och icke med dess senare omtydning, och kan sålunda blott vara en u-brytning av isl. *Selund*, som enligt A. Kock, *Umlaut u. Brechung* s. 286, just bör vara *iu*, jfr fsv. *Iuvur, Iurunder*. I *Sv. ljudhist.* II, 374 antar även A. Kock **siulunt** innehålla u-brytning, varigenom ju ock den svårighet undanröjes, som besvärar Bugge, *Rök* III, s. 71, men säger i *En fornnorsk o. östnord. ljudlag* s. 273 i Ark. f. nord. fil. XXXIII åter: »Inskriftens **siulunt** 'Seland' fattar jag snarast såsom angivande uttalet *Siölund*, jmf. *Siöland*, det isländska namnet på denna ö.» A. Kock, *Ark. f. nord. fil.* XIV, 247 f., fattar **satint** såsom **satint** 'sutto under', vilken prep. **int ynd** skall styra **siulunti** 'Seland', och översätter: »vilka tjugo konungar (d. v. s. sjökonungar, vikinga-hövdingar) sutto under (lågo i närheten av) Seland i fyra vintrar...» Bugge, *Rök* III, 68, invänder, att det är osannolikt, att de 20 konungarna i fyra år legat på skepp vid kusten av Seland, de måste hava uppehållit sig i land på ön. Pipping, *SNF.* I, 14 ff., uppdelar: **satints i ulunti** 'förblevo i oenighet', d. v. s. 'underhöllo fientligheter', vilken tolkning, utom att den grundar sig på ouppvisade ord och former, synes oförenlig med betydelsen av isl. *setiask*. Ack. plur. **uintura** hävdas av A. Kock, *Ark. f. nord. fil.* XIV, s. 255 ff.; Bugge, *Rök* I, 63, II, 33, antog **uintur**.

d VI 17—33, VII, VIII **ualkar fim rapulfs sunir hraipulfar fim rukulfs sugir hoislar fim harups sunir kunmuntar fim birnar sunir**

'Valkar fem (fem med namnet Valke), Radulvs söner, Reidulvar fem, Rogulvs söner, Haislar fem, Haruds söner, Gunmundar fem, Bärns söner.'

Uti **birnar** är nedre kvisten av **b þ** borta, varför runan ock kan läsas **þ a** och namnet **airnar**, såsom Bugge uppfattade det *Rök* II, 70 och ännu *Rök* III, 82 anser för riktigt. Brate, *Rök* III, 271, motiverar **Bærn** som en biform till *Biörn, Biærn*. Första leden i Rogulv är troligen, som Bugge, *Rök* III, s. 78, antager, folknamnet ryger, om ock icke säkert Rogalands invånare, jfr Brate, *Rök* III, 271.

Runorna i *d* VIII—IX äro betydligt kortare än i *d* I—VII, och sedan ristaren genom en punkt i slutet av VIII avslutat denna avdelning, har han med IX börjat en ny. Att de runor **ftir fra**, som i full storlek stå till höger om båda radernas ände, skola läsas i slutet av IX, är klart redan av **ftir** för **aftir**, vars **a** bör hava stått i det förstörda slutet av IX.

Av *d* IX är en stor del förstörd, men till många av de förstörda runorna kan man sluta sig med rätt stor säkerhet av sammanhanget.

d IX **nuk mini mir alu sakia in huari þi — þ — ftir fra**

5 10 15 20 25 27 28

'Må jag nu fullständigt säga minnena, och vilken (ätt han tillhörde?), har jag efterforskat.'

Mellan 27 *i* och 28 **þ**, varav staven och övre delen av bistaven finnes, torde c. 7 runor hava stått. Efter 28 **þ** är stenens yta bortslagen. Den ursprungliga ytan är kvar under **ir** i VIII **sunir** och på detta stycke, 5 cm, synes icke toppen av någon runa.

Bugge, *Rök* III, 83, och Brate s. 273 uppfatta **nuk** som adv. *nū 'nu'* med enklitiskt pron. 'jag'. Följande ord **mini** tolkar Brate s. 273 som 'minne', för vilken tolkning även Bugge s. 83 är benägen, som s. 245 jämför isl. dikten *Greppa minni* i frågor och svar om sagohistoriska förhållanden, vilka alltså betecknas som *minni*. **mir alu** tolkar Bugge, *Rök* II, 36, som 'fullständigt', isl. *með öllu*.

Bugge, *Rök* II, 36, III, 84, avskiljer **ainhuar**, som dock betyder 'någon', icke 'var och en', vars pred. måste hava följt. Denna uppfattning biträdes av Lindroth, *SNF.* II: 8, s. 4 ff., vilken liksom Torp, *Ark. f.*

nord. fil. XXIX, 346, uppdelar **nu ukmini** och översätter: 'Nu för de unga må någon (annan, vem som helst) förtälja fullständigt (eller kanske: utförligt)', varvid med 'fullständigt' menas utan den lucka, som antydes genom språnget från det andra till det tolfte. Detta överlämnande av ordet åt en obestämd någon har icke styrkts genom något motstycke. Brate, *Rök* III, 273, framhåller, att IX 19—20 **in** uti runinskrifter ofta förbinder satser och följes av IX 21—24 **huar**, vilket frågeord ofta annars förekommer uti Rök-inskriften inledande en frågesats, som i detta fall kan bero av det följande **fir fra**. Efter **mir alu** kan **sakia** läsas, 1 sing. pres. konj. isl. *segja*, hörande till det i fsv. vanliga verbet *sighia*, *sæghia*, varigenom ovanstående övers. uppstår. Om den indirekta frågan inledes av nom. sing. **huar** såsom i *a* VI och *f* eller av **huari**, isl. *hverri* dat. sing. som noga taget borde ristas **huarri**, kan blott tolkningen avgöra. God mening synes uppstå genom att utfylla: **in huari pi** (up hon ur) *p(i)* 'men åt vad för folk han blev till, har jag efterforskat'. Mellanrummet fylles lagom av sju runor. Liksom **huari** står för väntat **huarri**, antager Bugge, *Rök* II, 15, 45, III, 24, 107, 126, att **huar a** VI, **hoar f** är isl. *hverr*, got. *hvarjīs*. Isl. *þjóð* f. har oftast dat. sing. utan *-u*, se F. Jónsson, *Det norsk-isl. skjaldesprog omtr. 800—1300*, s. 53. Ordet kunde väntas ristat med **iau** som **piaurika**, om ovan s. 239 antagna förklaring av denna ristning som en norvagism icke vore riktig. På denna fråga svaras enligt min uppfattning i *e*, *f*, *g*, *h* med anförande av en man och en kvinna, som varit särskilt framstående bland hans förfäder.

Början av *e* utgör en lönnskrift, vars lösning, som Bugge, *Rök* I, 72, visat, erhålles genom att för var och en av de ristade runorna insätta den, som i runraden följer efter densamma. Den sista runan är visserligen **l** med bistaven fortsatt av en fåra, som Bugge ansåg för bistav till **n u**. Bugges uppfattning synes mig riktig, vare sig denna fåra är återstod av en förvittrade bistav till **u** eller en sådan på grund av närheten till stenens kant aldrig kommit till utförande. Under lönnrunorna i *e* angives här deras lösning:

e **I a i r f b f r b n h n f i n b a n t f o n h n l** eller **u**
s a k u m u k m i n i u a i m s i b u r i n i r **p**

Bugge, *Rök* I, 72, återfinner i början härav samma formel, som förut mött *a* III, och även för övrigt tydbara rungrupper, vilket visar, att den använda nyckeln till lönnskriften varit riktig.

e I bör alltså upplösas på följande sätt:

sakum muk mini uaim si burin nip

Till **nip** ansluter sig *e* II, 1 **R**, så att ordet blir **nipR**, och ordet *e* II 2—6 **troki**, dat. sg. *drængi*, vilka icke äro lönnskrift. Meningen översattes sålunda: »Sägom för folket ett minne, åt vilken kämpe han föddes som släkting.»

För **uaim**¹ väntar man **huaim**; av förbiseende eller brist på utrymme har ristaren alltså utlämnat **k = h**; enligt *Rök* III, 226, noten, för att få 24 runor i *e* I. Om man uppfattar sista lönnrunan som **l**, uppstår ordet **nirr**, vilket visar två **R** i följd och icke kan vara riktigt. O. v. Friesen och M. Olsen fasthålla vid läsningen **nirr**, men anse den böra tydas alldeles som **nipR**. Självt har jag *Rök* III, 103, not 1, uttalat den uppfattningen, att fåran i förlängningen av bistaven till **l** kan vara spår av den förvittrade bistaven till **n u**. Pipping meddelar i brev, att han efter granskning av gipsavgjutningen i Statens hist. museum även vill läsa **u**: »bistaven är visserligen defekt, men om man observerar, att den utgör blott en del av den ram, som till höger begränsar *e* I, *e* II och *e* III, kan man icke tvivla på, att den en gång varit fullständig.» Dat. **troki** styres av **burin** 'född', jfr ty. ein Sohn wird dem Vater geboren, och hör till ordet isl. *drengr*, fsv. *drænger*, en hedrande beteckning för en man, här i brist på bättre översatt med 'kämpe'.

¹ Dat. sing. **uaim** kunde tyda på, att nom. sing. **huar a** VI och **hoar f** vore got. *huas*, men **huariar a** III, **huarir d** III tyda på isl. *hverr*, och så uppfattar det Bugge, *Rök* III, 37, 107, 126.

På den indirekta frågan i *e* I måste svaret omedelbart följa, såsom fallet är, då *b*, *c* svarar på frågan i *a* VI—VIII och i *d* 'det trettonde' är svar på den som 'det tolfte' betecknade frågan, liksom ock *h* innehåller svar på frågan i *f*—*g*. Det var alltså med rätta, som Bugge, *Rök* I, 76, antog svaret innehållas uti

e II 7—16 **uiliu is þat**,

som han översatte: 'Vilen är det?'

Denne Vilen uppfattade Bugge, *Rök* I, 76, som fader till Varen, farfader till Vämod, och fäste uppmärksamheten på, att de tre namnen allittererade. G. Rundgren, *Ark. f. nord. fil.* II, 177, var den förste, som fattade **uiliu** som en sagohjälte i ätten men tillade denne alla de i det föreg. antydda fantastiska bedrifterna. Att namnet Vilen icke eljest är känt från fornnordisk tid, har jämte andra betänkligheter föranlett tvenne tolkningar i annan rikfning. Burg, *Ark. f. nord. fil.* XVI, 135 ff., särsk. s. 143, översätter **uiliu is þat** med 'Lönnskift' är detta', i det han uppfattar **uiliu** som ett annars okänt **villin*, got. **vilþeins*, abstraktum till isl. *villa* 'föra vilse', jfr isl. *villuletur*. Mot Burg anför Bugge, *Ark. f. nord. fil.* XVI, 321 f., dels att uttrycket 'lönnskift' kunde väntas annorlunda uttryckt på Rök-stenen, dels att i runinskrifter svårbegriplig ristning icke brukar betecknas som sådan utan blott antydvas genom uppmaning att tyda, dels slutligen, att vad som närmast föregår **uiliu** ju alls ingen lönnskift är. Bugge översätter **uiliu is þat** 'Viljen I det?', nämligen att jag säger, vem som är Vämods stamfader, och söker dels styrka frågan genom dylika spörsmål om åhörarnas vilja att åhöra ur fornnord. kväden, i vilka frågan dock icke ber om lov att få fortsätta en påbegynt berättelse utan omedelbart inleder en sådan, tagande åhörarnas samtycke för givet, och dels rättfärdiga antagandet, att **is** är pron. 'I'. Bugge påpekar s. 236, att det **þat** fattas i *e*, som i *a* III står efter **sakumukmini**, och finner uppenbart, att denna saknad av **þat** står i förbindelse med ordets uppträdande i **uiliu is þat**. I enlighet med denna anmärkning är dock enligt min mening tydningen lätt: **sakum muk mini** etc. 'Säg om folket ett minne etc.', **uiliu is þat** 'Vilen är detta (minne)'.

Namnet **uiliu** är visserligen icke annars känt från fornnordisk tid, men dess början *kan* vara den första led, som förekommer i flera namn, enl. Lind: isl. *Vil-baldr*, *-biorg*, *-geirr*, *-gerdr*, *-hiðlmr*, *-meiðr*, *-mundr*, *-rekr*, och torde vara samhörig med isl. *vil* n. »Lyst, Attraa, Begjæring», verbet *vilja* och adv. *vel*. Av dylika namn kunde *Vilinn* vara en diminutivbildning med samma suffix som i got. *gait-ein*, fht. *ful-in*, se Kluge, *Nom. Stammbildungslehre* s. 57. Jfr hurusom enl. Rydberg, VHAA:s handl. XI: 6, s. 26, hästnamnet *Mör* varierar med *Möinn*, *Möðnir* med *Möðinn*, och enl. M. Olsen, *Hærnavi* s. 6, *Ullinn* står för *Ullr* i norska Ortsnamn.

e II 17—24 **r h f þ r h : i s** innehåller åter lönnskift.

Med samma nyckel som i *e* I giver lönnskiften: **knuoknat**, vartill de stupade runorna i *e* III, som icke äro lönnskift, ansluta sig, nämligen i **iatun uiliu is þat**. Läsningen **iatun** härrör från O. v. Friesen, för **t** läste Bugge, *Rök* I, 78, **i**.

Rök III, 113 ff. uppdelar Bugge sålunda: **knuo knati iatun** och översätter: »drücken konnte (der Mann) den Riesen», d. v. s. »klämma kunde (mannen) jätten», varpå **uiliu is þat** med Bugges övers.: »Viljen I det?» onekligen obefogat följer, men lämpligt nog med övers.: »Vilen är detta (minne).» Bugge söker emellertid svaret på frågan i det **þur**, som lönnrunorna nedtill på *h* giva, som han tolkar som namn på guden Tor, jättarnas svurne fiende, vilka han dock bekämpade med hammaren Mjølner men ej med knogarna; från honom skulle alltså Vämod härstamma. Mellan *e* och *h* stå emellertid *f* och *g*, från vilka först övergång kan ske till *h*, och Vilen måste vara den hjälte, varom *e* II 17—24 **r h f þ r h : i s** och *e* III 1—5 **iatun** utsäges. Huruvida : framför **is** finnes, är enligt undersökningen 1907 tvivelaktigt, övre punkten *kan* vara ristad, den undre är det sannolikt icke.

Verbet **knuo** är icke uppvisat i fornnordisk tid, det motsvaras av nynorska dial. *knua* 'trykke med fingerknoerne, knuge, knubbe' och sv. *knoga*, som bl. a. betyder 'flå huden av ett djur med knogarne'. Dessa betydelse räcka icke till att åstadkomma den betydelse 'döda' (isl. *drepa*, *slá*), som här måste vara fråga om, och Bugges tydning måste vara oriktig, även om man medger, att **o**, nasalerat *a*, uti **knuo** av Bugge rättfärdigas genom hänvisningen till ack. **hruo** *Hróa* Kirkebø, **rio**, nyisl. *hrjá* »plåga» Throndhjem, och *sið* »se», med nasalt *ð*, uti Älvdalen i Dalarne. Fsv. *gnōa* »gno» giver heller ingen passande mening. Den av Bugge använda nyckeln kan alltså icke vara riktig och mot dess användning talar ock det förhållandet, att eljest icke samma slag av

lönnskrift upprepas; runristaren har sökt så mångsidigt som möjligt visa sin konst. G. Stephens, *ATS*. V, 163, har föreslagit att läsa runan näst före den inhuggna och får då för **rhfrhis**

okruokna. Den tydning som Stephens

ger därav är emellertid omöjlig, och någon rimlig kan icke vinnas, varför även denna nyckel torde vara oriktig. Bland bekanta konstgrepp återstår väl då blott omställning av runor och förkortat skrivsätt, och den stora bristen på vokaltecken i *e* II, 17—24 gör troligt, att båda utvägarna kommit till användning. Brate, *Rök* III, 275, har gjort försök att få mening genom att omställa **rhfrhis** till **hishrpf**, vartill **iatun** ansluter sig;

1 2 3 4 5 6 7 8 6 7 8 2 5 4 3 1

det skulle kunna vara förkortat skrivsätt för *h(ann) es h(a)rðf(ð)r(r) iatun* »han är en svårbetvinglig jätte». Enligt *Hervararsaga* voro jättar stamfäder till Arngrim bärsärk och hans berömda söner. Denna tydning måste dock betecknas som högst osäker. H. Pipping, *SNF*. III: 8, s. 25 f., anser, att *e* II 17—24 **rhfrh** skall tydas efter motsvarande grundsats som *e* I, det gäller blott att gå den riktiga vägen till slut, vilket Pipping sålunda utvecklar: »En systematisk förskjutning av runraden av den art, som är uppvisad för partiet *e*, kan ske på 15 olika sätt, i det man vid utläsningen av runorna går åt höger med ett antal steg, som kan variera mellan 1 och 15, men naturligtvis bör vara lika för alla runorna. Fortsätter man proceduren utöver talet 15, får man endast en upprepning av tidigare funna kombinationer. Ej heller fås några nya runförbindelser till stånd, om man går åt vänster i stället för åt höger.» De 15 möjligheterna anför Pipping s. 26 dels enligt Bugges runrad **fuporkhniastbmlr**, dels enligt runraden **tbmlr:hnia:fupork** och finner blott med den senare ett ord **umisum**, som är begripligt, och som är välbekant från *a* V, vilken senare omständighet jag dock icke kan tillägga någon betydelse. Ordet **umisum** har vunnits genom att förskjuta runraden tre steg tillbaka. Pipping förklarar valet av denna förskjutning därmed, att ristaren genom valet av lönnskrift velat giva ett otvetydigt vittnesbörd om den ordningsföljd mellan ätterna, som han för sin del begagnat, vilket mål ej nåtts vid en förskjutning på ett eller två steg, emedan då alla eller de flesta signa kommit att ligga inom samma ätt som de runor, vilka de företrädde; en förskjutning på tre steg var den minsta möjliga, genom vilken ordningsföljden mellan ätterna blev fullständigt bestämd. Då inskriften dock annars utgör en provkarta på runkonster, av vilka åtskilliga även äro kända från annat håll, synes sannolikare, att även denna lönnskrift icke är ett nytt påfund av ristaren utan av gammalt tillhörde hans runologiska lärdom. Principen är nämligen en omvändning av den för Julius Cæsars lönnskrift: »per quartam elementorum literam, *d* pro *a*, *e* pro *b* etc.» och det synes möjligt, att traditionen om denna grundsats kunnat bibehålla sig under antiken och vandra vidare till de germanska folken. Även det förhållandet, att runradens indelning här är en annan än de som röjas genom *f* 12, *h* 5 och *k* 5, synes ådagalägga, att ristaren velat framvisa, vilka olika indelningar av runraden voro honom bekanta. Jag anser alltså, att Pippings förslag att överföra *e* II 17—12 **rhfrh** till **umisum** träffat det rätta.

Den tydning, som Pipping giver med begagnande av denna läsning, synes mig dock icke kunna vara riktig. Pipping håller det första **uilin is þat** för ett pleonastiskt inskott för att i *e* 2 åstadkomma runantalet 24, förbinder därför **umisum** med **troki**, fattar icke ramen i *e* 2 som runa och får därigenom läsningen: **uaim si burin (n)irr troki [uilin is þat+] umisum i satun [uilin is þat+]**, vilket han översätter: »vilken oförsvagad man, som fått en son — Wilin heter han — i Sätun — Wilin heter han». Visserligen finnes ett Sättuna i Kaga sn, Ögl., ack. *Setunir* SD. I, 353 (1251), i *sætunum* II, 81 (1289), men den betydelse av **umisum**, vartill Pipping leder sig genom etymologiska spekulationer, kan omöjligt erkännas, och vartdera **uilin is þat** måste utgöra svar eller bekräftelse på det föregående, varför **umisum** icke kan förbindas med **troki**.

Däremot ger det god mening, om man insätter det av Pipping funna **umisum** i den äldre tydningen och efter det första **uilin is þat** läser: **umisum is iatun** »för åtskilliga (enligt somligas uppfattning) är han en jätte», vilket åter bekräftas genom **uilin is þat**. Frågan om tillåtligheten av ett dylikt bruk av **umisum** har jag underställt prof. Finnur Jónsson, som haft vänligheten svara mig följande: »Hvad nu en sätning som *ýmissum es iatunn* 'han er en jätte overfor snart den ene snart den anden' angår, mener jeg at der intet er invende imod den formelt set. Den støder ikke min sprogfølelse.»

Avdelningarna *f* och *g* äro ristade med den äldre runradens runor, somliga likväl av annars okänd form. Följande tolkning av de äldre runorna har av mig framställts i

Rök III, 280 ff. Då den äldre runraden kommit ur bruk säkerligen mer än ett århundrade före Rök-stenen och småningom utvecklat sig till runraden med 16 runor, såsom Wimmer, *Die Runenschrift* s. 177 ff. och *Aarb.* 1874 har uppvisat, kan Rök-stenens ristare blott känna de äldre runorna från studiet av urnordiska inskrifter, som han lyckats delvis tolka och jämfört med sitt eget bruk av de yngre runorna, för vilka han insatt de äldre runor, som han funnit motsvara. Förfaringssättet vid tolkningen av *f* och *g* måste alltså vara att först omskriva de äldre runorna med motsvarande yngre och så tillse, vilken tolkning kan framkomma; däremot icke att utgå från den betydelse, de äldre runorna äga i urnordiska inskrifter.

Ungefär i mitten av *f* står en kvistruna, vars betydelse **p** är klar av sammanhanget och vars beskaffenhet senare, s. 246, skall avhandlas. Medtages *f* 12 **p**, innehåller *f* följande äldre runor: **sagwmogmenipadhoarigold** och *g*: **gaoarigoldindgoanarhosli**

I omskrivning med yngre runor är *f* alltså följande:

sakumukminipathuarikult

och *g*: **kauarikultintkuonarhusli**

Vid omskrivningen framkommer samma formel som i *a* III: **sakum muk mini pat**, åtföljd av frågeordet **huar** 'vilken', vars predikat måste stå i konjunktiv, jfr *a* VI. Till **huar** måste predikatet stå i sing. och kan då blott vara *g* 3—6 **oari** = **uari** 3 sing. pret. konj. av »vara». Om, såsom i *a* II, *d* VI, radens gränslinie räknas som runan **i**, utgöras runorna mellan **huar** och **uari** av **ikultika**, som kan vara en partitiv gen-plur. till **huar**, nämligen *Ingoldinga* 'ättlingar av Ingvald'. I avs. på ristningen kan jämföras, att ortn. Ingelsta, Lundby sn, Västml., skrives *Ingvalsta SRP.* nr 1905 (1383) men *Ingolsta* nr 2145 (1385), *Inguldztom*, *Ingulztom*, Styffe, *Bidr.* II, 91 (1399). Därmed kan jämföras *Howldærydh* S. D. III, 586 (1323), på brevets baksida *Howaldaryd*. Nämnas bör ock, att 1,5 km sydost om Röks kyrka ligger byn *Ingvaldstorp*, vars namn kan tänkas sammanhänga med Rökstenens **igoldiga**. Efter **uari** följer **kultint**, som måste vara part. isl. *goldinn*, fsv. *guldin* av isl. *gjalda*, fsv. *giælda*, jfr **satint** *d* IV för ***satin**. I avs. på uttryckssättet må jämföras Fritzner I, 603: ærit hefir komit fyrir víg Bolla, er Helgi var Harðbeinsson fyrir goldinn, jfr ock *Rök* III, 294. Det följande **kuonar** är gen. sing. av ordet 'hustru', **husli** är dat. sing. av en nordisk motsvarighet till got. *hunsl* n. »offer», vilket dött ut i nord. språk men åter lånats från ags. och fs. i isl. *húsl*, *hunsl* 'hostia'; **husli** är det urgamla hedniska ordet.

Övers. av *f* och *g* är alltså följande: »Sägom det minne för folket, vilken av Ingvaldsättlingarne blev återgäldad genom hustruns offer!» Då detta framhålls som något berömvärt, kan meningen knappt vara annan, än att för en av Ingvaldsättlingarna hans hustru offerat sig för att lösa hans liv; under vilka omständigheter, kunna vi ju icke veta. Det är således hustrun, som utfört den berömliga gärningen, och hon var förenad med en medlem av den ätt, Ingvaldingarna, från vilken Vämod härstammade, och alltså själv stammmoder till Vämod. Det är alltså hennes namn, som blir svaret på frågan, ehuru denna formellt frågar efter hennes man, som förmedlar hennes samband med Vämod.

I *Rök* I, 93 antager Bugge, att Rökstenens äldre runor saknade språklig betydelse, vilken åsikt måste övergivnas, sedan F. Sander, *Hvem var Sigurd Fafnersbane*, Stockholm 1883, s. 172, tolkat **sagwm** *f* 1—5

som **sakum**, alltså med den från andra ställen uti inskriften kända formeln. Den tolkning av *f* och *g*, som Bugge framställde *Rök* II, 40 ff., har han *Rök* III, 134 ersatt med en annan, i vars första del till och med **uari** han upptagit den av mig framställda, se *Rök* III, 265; om **muk mini** uttalar han sig dock icke, varför jag här insätter min uppfattning därav.

Enligt Bugge, *Rök* III, 126, 130, äro de äldre runorna på Rökstenen ett ungt stadium av dessa runors bruk, vari de äldre runorna **d, g** äro tecken både för *d, g* och *t, k*, huruvida också för *dh, gh*, som i urnordisk tid, därom uttalar sig Bugge icke, och Bugge säger sig hava självständigt funnit, att **goanar** betecknar **kuonar**, liksom Löffler funnit, att **oari** är **uari**. Bugge uppdelar *f, g* sålunda: **sagwm mog meni pad hoar igoldiga oari igoldi ind goanar hos li**, vartill han ansluter **ni** från *e* III, se nedan, alltså med yngre runor: **sakum muk mini pat huar ikultika uari ikulti int kuonar hus li(ni)** och översätter: »Ich sage . . . , wer von den Ingwaldingen dem Ingwald unter dem Linnen des Hausweibes (geboren) wurde.»

Denna tolkning förutsätter prep. *ynd* för *und*, som ej är uppvisad, uppfattar **un** i *e* III som **ni**, vilket är omöjligt, se nedan s. 248, och barn föddes i forntiden, under det modern stod på knä på golvet, se Fritzner kné, s. 307 a, och jfr mina vidare invändningar *Rök* III, s. 299 f. Bugges tydning kan alltså icke vara riktig.

Pipping *SNF*. III: 8, s. 3 ff., antager **ti** uti Bugges **ikulti** dubbelläst och att **d** uti **ind** liksom i urnordisk tid varit tecken för *ð* och transskriberar sin tydning sålunda: *hwär Ingoldinga wāri Ingoldi tynþ kuqnar hūsli*, vilket översattes: »vem av Ingolds ättlingar som omkommit för honom genom ett hustruooffer.» Pipping menar, att här omtalas, hurusom Vämod's änka enligt den sed, som omtalas av Ibn Fadlan, blivit bränd med sin man eller möjligen höglagd, såsom i Flatöboken I, 88 uppgives hava varit lag hos svearne. Utom betänkligheten i fråga om den antagna dubbelläsningen kan ifrågasättas, om Ingvalds ättling kunnat sägas om en kvinna, om dottern kunnat framställas som tillhörig fadern, sedan hon överlåtits åt mannen, vidare synes skäl saknas att omnämna något, som enligt rådande sed var självfallet, och som gammalt minne kunde den nyss avlidnes änkas bränning icke betraktas. Jag anser sålunda Pippings uppfattning oriktig och tror, att *f* och *g* enligt sagan tilldragit sig i något äldre släktled.

f 12 **p** utgör en kvistruna med 3 kvistar till vänster och 4 till höger. Enligt den av Löffler, *Nordiska studier*, s. 199, uppvisade lagen, att i lönnskrift ättens nummer läses först, borde denna kvistruna utläsas: den tredje ättens fjärde runa, alltså **o**, men är med säkerhet **p**, då den ingår i **pad** = **pat**. Bugge, *Rök* II, 43, förklarade kvistrunans betydelse **p** genom att utgå från den äldre runraden, som skall hava delats i 4 grupper på 6 runor, och om den första då, som i yngre runor, tagits som den fjärde, bleve **p** den fjärde gruppens tredje runa. Då denna förklaring för att stämma med Löfflers lag fordrade, att högra sidans fyra kvistar lästes före vänstra sidans tre, antog Löffler, att kvistrunan stode som ett slags nyckel till den följande lönnskriften av detta slag, angivande, att den skall läsas från höger till vänster, vilken upplysning synes dels synnerligen oklart given, dels överflödig, då den framgår av första bästa runa med högre ordningsnummer än tre. Brate, *Rök* III, 282, påpekar, att **p** är tredje ättens fjärde runa, om man börjar räkningen av ättens runor från slutet, och att så skett, beror på, att denna kvistruna i olikhet med de övriga på Rök-stenen läses från vänster till höger. Förhållandet förklaras, om man antager, att den runrad, som utgjorde ristarens förskrift, utgjort en spegelskrift, sådan som den äldre runraden på Vadstena-brakteaten och den yngre på kyrkklockorna i Älgarås L. 1982, Odensåker L. 1984 och Segerstad L. 1986, och som uppstår av sig själv vid gjutning av rättvänd skrift, alltså:

1 1 + 3 1 : 1 1 1 + : 4 3 1 d 1 4
 r l m b t s a i n h k r o p u f

Genom detta antagande förklaras, varför Frejs ätt betecknades som den tredje; den stod ju i tredje rummet för ristaren, som var van att läsa från vänster till höger. Runorna

själva, som voro vända åt vänster, måste han läsa från höger till vänster, varvid de fingo behålla sina nummer. I fråga om *f* 12 **p**, som skulle läsas från vänster till höger, har han ock läst spegelskriften från vänster åt höger, varvid **p** blev tredje ättens fjärde runa. Med detta antagande förstår man även, varför ristaren fann det bekvämt att låta lönnskrift genom ätt och nummer gå från höger till vänster, liksom förskriftens, och slutligen också, hur *e* I, 18 **t** kan betyda **b** och icke, som Burg, *Ark. f. nord. fil.* XVI, 138, yrkade, **f**, ty i spegelskriften stå **t** och **b** bredvid varandra.

Till det beteckningssätt, som möter i *f*, *g*, att den urnordiska runan **o** begagnas för **w**, och **w** för **u**, finnes måhända redan urnordiska förebilder. Med ett sådant antagande skulle det eljest svårförklarliga **owlpupewar** *Wulpupewar* på Thorsbjerg-doppskon vinna en enkel förklaring, och **w** för **u** men **u** för **w** synes förekomma i den urnordiska inskriften på Flegehall i Blekinge, som hittills icke synes vara omnämnd i litteraturen, förklarligt nog, då den är förlorad. Följande uppgift om densamma finnes i L. f. B. 2063: »Runor på Flegehall i Blekinge, der efter gamal Tradition en Drottning strandat och ligger begravnen. Inscription aftecknad och meddelad af en Landtmätare i Blekingen.»

Flegehall är en klippa i havet och S. Söderberg har där förgäves letat efter inskriften, sade sig hava summit runt klippan; jfr svårigheten att återfinna Ög. 43 Ingelstad. Avbildningen innehåller några uppenbara felaktigheter, men

L. f. B. 2063 Flegehall.

av densamma synes dock framgå, att inskriften haft samma lydelse som den på den urnordiska Istaby-stenen utan att dock vara därmed identisk. O. v. Friesen, *Lister- och Listerby-stenarna i Blekinge*, s. 56 i Upps. univ. årsskr. 1916, säger sig emellertid på Lister förgäves hava efterfrågat Flegehall, anser att man med Worsaae bör uttala tvivel om att Flegehall bär någon runinskrift, då den ännu i mitten på 1800-talet ofta var överhöljd av vattnet, så mycket mera för 1200 år sedan (jfr dock häremot S. Erixon, *Fornvännen* 1913, s. 129, om den obetydliga landhöjningen i Blekinge), och ifrågasätter, att teckningen rent av är en avskrift av Istaby-stenen.

Det synes ändock möjligt, att det är från urnordiska inskrifter med tillfällig eller avsiktlig omställning av runor, som Rök-stenens ristare vunnit insikten, att **w** kunde användas för vokalen **u**.

Lönnrunorna i *h* äro alla grundade på uppgift om ätt och nummer, men i kvistrunorna upptill meddelas dessa uppgifter genom jämlöpande sneda streck på var sin sida om en stav, ättstrecken nedtill, nummerstrecken upptill, i lönnrunorna nedtill genom olika antal av **1** rättvända och bakvända. Lönnrunor genom ätt och nummer skola här tecknas med ättens nummer först, skilt från runans genom kolon.

Av kvistrunorna är den första så gott som förstörd, blott toppen och en kvist t. v. är i behåll, den tredje, sjunde och åttonde hava upptill förlorat en kvist, men de hava enligt M. Olsen, *Rök* III, 11, 9, utgjort: I. 2: 5 **s**, II. 2: 4 **a**, III. 3: 6 **k**, IV. 3: 2 **u**, V. 1: 3 **m**, VI. 3: 2 **u**, VII. 3: 6 **k**, VIII. 1: 3 **m**, IX. 2: 3 **i**, X. 2: 2 **n**, XI. 2: 3 **i**, alltså samma formel som i *e* I, vilken enligt min uppdelning varit: **sakum muk mini**.

Av dessa kvistrunor är V **m** viktig, emedan dess beteckning som 1: 3, första ättens tredje runa, visar, att ristaren har fattat denna ätt som **tbmlr**.

Då kvistrunorna alltså läsas från höger till vänster, är det under strecket, som två av de därefter följande lönnrunorna med **1**, **1** stå, och en står över.

I lönnrunorna med **1**, **1** ovan och under strecket framgår det av den över strecket, att **1** betecknar ätt och **1** nummer i ätten. Läffler II läser lönnrunorna under strecket först, varför även det skäl kan angivas, att ristaren därigenom givit säker anvisning på ordningsföljden, varemot man annars icke vetat om I. 3: 3 **p** eller II. 3: 2 **u** skolat följa efter III. 2: 5 **r**. Läffler får därigenom **pur**.

Måhända följer en punkt efter **r** i **pur**, men säkert huggen är den icke. I **pur** ser Löffler gudanamnet »Tor» och fattar namnet som ett anropande av denne gud, Bugge, *Rök* III, 121, åter som svar till det föregående **sakumukmini**, vilket måste vara riktigt. Bugge anser detta svar också höra till *e*, fast *f* och *g* stå emellan, låter efter *h* följa *f* och *g* samt lönnrunorna av ätt och nummer i *e* och söker på frågan i *f* och *g* svaret uti *i* och *k*; det borde väl i så fall sökas i *k*. Om *e* skulle efterföljas av *h*, borde väl icke heller runorna i *e* III vara stupade utan hänvisa på *h*.

Mynden **✚** står ock framför lönnrunorna i *e* III, och Bugge, *Rök* II, 53, uppfattade **✚** som en hänvisning från *e* till *h*, som Bugge då läste nedifrån. Då nu *h* måste läsas uppifrån, måste **✚** omvänt vara en hänvisning från *h* till *e* III, för att angiva, att dess båda lönnrunor ansluta sig till lönnrunorna med **✚** uti *h* och särskilt till de genom **✚** uttryckta runnumren. Lönnrunorna i *e* III måste liksom övriga lönnrunor med ätt och nummer läsas från höger till vänster, ätten betecknas alltså med ett streck uppifrån slinglinien, som utgör **s** av kortkvisttyp, runans nummer med den äldre runan **o**, och lönnrunorna äro 3: 2 **u**, 2: 2 **n**. Då **un** i och för sig icke giver någon mening, bör det förbindas med **pur** i *h* och giver då kvinnonamnet **purun** »Torun», som alltså angiver det »minne», som omnämnes genom kvistrunorna i *h* och vars innebörd antytts i *f* och *g*; Torun är namnet på den hustru, som omtalas i *g* **kuonar husli** »hustruns offer», och **purun** motsvarar alltså som svar alldeles **uilin is þat** i *e* II, III. Att namnet **purun** föregås av ett nytt **sakum muk mini** beror på, att det icke kunnat anbringas i följd med *f* och *g*, ehuru det svarar på **sakum muk mini** uti *f*.

Bugge, *Rök* III, 132, ansluter lönnrunorna i *e* III till *g*, varvid han bortser från **✚**, och läser dem från vänster till höger 2: 2 **n**, 2: 3 **i**, vilket strider mot förhållandet i övriga lönnrunor med ätt och nummer.

✚ tror Bugge, *Rök* III, 135, hänvisa på, att *h* skall läsas efter *e*, och detta oaktat dels lönnrunorna *e* III stå emellan huvuddelen av *e* och *h*, dels kvistrunorna i *h* skola läsas före den del, som innehåller **✚**.

Inskrifterna *i* och *k* utgöras av korsformiga lönnrunor jämte några få vanliga runor. Bugge, *Rök* I, 84, III, 137 f., börjar med tolkningen av *k*, som synes enklast; det kan ju ifrågasättas, om icke *k* också bör läsas före *i*, då den står på samma sida som den föregående delens avslutning, lönnrunorna i *e* III.

Genom att antaga varje kors innehålla två runor, i det de högra armarna hava ättens nummer nedtill, runans upptill, de vänstra tvärtom, och därtill lägga de vanliga runorna vinner Bugge den tilltalande tolkningen **runimopr** »runkunnig, runristare», fvn. **rýnimaðr*, sammansatt med **rýni* f. »runkunskap» till adj. **rýnn*¹, vars superlativ **runstr** »mest runkunnig» finnes i runinskriften Maeshowe nr 18 och som är bildat som adj. *brýnn* »framstickande» till *brún*, *sýnn* »tydlig» till *siðn*, *sýn*.

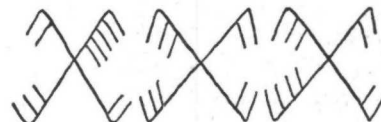
Sammansättningen **runimopr** *rýnimaðr* förhåller sig till **rýni* f. som *spekimaðr* till *speki* f., *fróðimaðr* till *fróði* f. och n. Lästa från höger till vänster äro nämligen lönnrunorna: I. 3: 5 **r**, II. 3: 2 **u**, III. 2: 2 **n**, IV. 2: 3 **i**, V. 1: 2 **m**, VI. 3: 4 **o**, vartill runorna

¹ I fsv. finns troligen adj. **rýnn* uti *Banke Ruinsten i Lyungum* Ög. SRP. nr 356 (1358), vars original jag granskat. *Ruinsten* kan blott läsas **Rynsten* och är väl ett forntidens namn på runsten, eg. **rýnn stënn* »en med runor försedd sten»; **rýnn* är alltså en bahuvrihi-adj., troligen av ursprl. *ga-rün(j)iz*, se Kluge, »*Nom. Stammbildungslehre* § 177. Därjämte finnes fsv. *runusten* (1287), se Söderwalls *Ordbok*.

pr ansluta sig. Denna tolkning innebär, att Tyrs ätt icke är **tbmlr**, som i *h*, utan **bmlr**, då *V* är 1: 2 **m**, i det **t** räknats till Hagals ätt **hniast**, för att denna skulle få lika många runor som Frejs ätt **fupork**. Antingen utgör denna beräkning en ny runkonst eller är beteckningen på ettdera stället felaktig.

G. Stephens s. 165 uppfattar *V*. 1: 2 som **b**, men hans tolkning är omöjlig. Pipping, *SNF*. II: 1 s. 18 f., avvisar möjligheten, att i *k* en annan fördelning av runraden använts än i *h*, fasthåller vid att som i *h* Tyrs ätt varit **tbmlr**, läser i strid med *h* lönnrunorna från vänster till höger, enär **pr** bör ansluta sig till den sista lönnrunan, och sammanfattar korsens båda övre och båda nedre armar till var sin runa, alltså I. 3: 2 **u**, II. 1: 4 **i**, III. 2: 2 **n**, IV. 2: 3 **i**, V. 3: 5 **r**, VI. 3: 2 **u**, vartill han visserligen mycket lämpligt ansluter **pr**. Pipping uppdelar detta: **ul nirupr**, fvn. *ól níróðr* »avlade, 90 år gammal», vartill toppytans **biari** Bjare skall vara subjekt, vars son Vilen i *e* II, III skall vara, som åter fattas som fader till Varen och farfader till Vämod. Läsningen av runkorsen från vänster till höger synes betänkelig, då annars lönnrunorna läsas från höger till vänster och Bugges läsning **runimoþr** är synnerligen tilltalande. Att **m** betecknas 1: 2 och icke 1: 3 kan ju, som ovan påpekats, bero på förbiseende, om det ej är lust att visa kunskap även om denna möjlighet, och till att från **runimo** till vänster läsningen går till **pr** längst åt höger, kan det skäl angivas, att ristaren kan hava velat längst åt höger anbringa avslutningen av *k*, då den utgjordes av runor som läsas från vänster till höger. Att ristaren skall nämna sig uti inskriftens slut, är blott, vad man väntar efter andra runinskrifter, och uppgiften om honom behöver ej äga något sammanhang med den föregående inskriften.

Inskriften *i* på toppen utgöres dels av runorna **biari**, som enligt S. Bugge bilda mansnamnet Bjare, vilket ingår i ortnamnen *Biarathorp* SD. II, 699, *Biæræstatha* SD. IV, 168, dels av tre kors av lönnrunor. Korsens riktiga läsning synes vara den av Bugge, *Rök* II, 58, föreslagna, att läsa dem från höger till vänster, i vart kors först sammanfatta strecken nedtill till en kvistruna, sedan strecken upptill, och antaga, att strecken till höger nedtill och till vänster upptill angiva ätten, strecken till vänster nedtill och till höger upptill runans nummer. Bugge läser sålunda: I. 2: 4 **a**, II. 3: 2 **u**, III. 2: 3 **i**, IV. 3: 2 **u**, V. 2: 3 **i**, VI. 2: 5 **s**. För denna läsning talar, att variationen i jämförelse med *k* blir av lämplig storlek, i *k* utgjorde korsets högra och vänstra sida var sin kvistruna, uti *i* korsets övre och nedre armar. Lönnskriftens början ansluter sig ock sålunda omedelbart till slutet av **biari**.

Rungrupperna uti *i* **biari auiuis** förbindas med *k* **runimoþr** och uppdelas med Löffler II, 193 uti **biari i auiu is runimoþr** »Bjare i Ö(ja) är runmästaren».

Löfflers förmodan, att **auiu** är Öjan i Ödeshögs sn, Lysings hd, endast genom en socken skild från Rök, kan dock knappt vara riktig, då denna gård ligger mitt på den gamla obygd Holaveden och troligen ej ens fanns på 800-talet; detsamma gäller om gården Öna i St. Åby, och även Ö i Ö. Tollstad sn ligger i en skogsbygd och långt från Rök. Jag har tänkt på Visingsö, som ju är ett gammalt kulturcentrum med lätt förbindelse åt alla håll sjöledes, och med anledning av detta förslag meddelar mig ing. A. Friberg, Jönköping, i brev följande: »Visingsöborna säga ju i regel 'öa' om sin egen ö. Men äfven i Jönköping reser man vanligast till ön (öa), mera sällan till Visingsö, och att det låter så södra 'Vätter' rundt, är nog rätt säkert.»

Löffler I, 10 läste först toppkorsen vågrätt men de övre armarna först och fick läsningen **uiuisi**, som han ansåg som adj. i svag form, isl. **vévlsi* 'den som känner heliga ting'. Hans andra lönnruna är dock icke 2: 3 **i** utan 2: 4 **a**, som ingenjör A. Friberg först sett, men även **uauisi** vore förenligt med samma tolkning, då enl. Brate, *Rök* III, 266, *a* I **uamup** är fsv. *Vēmōdh*, isl. *Vémóð*. Eljest vore **uauisi**, fvn. **vā-vīsi* 'den illasinnade', vilket öknamn ristaren troligen helst utelämnat. Bugge, *Rök* II, 58, läser, som anförts, **auiu is** men uppdelar **biari iau uis uis**, och därtill *k* **runimoþr** »(Dette) hug Prästen Bjare, en vis Runemæster», och fasthåller även *Rök* III, 144 vid 'vis', i det han läser **biari i auiu uis runimoþr** »Bjare i Ö(ja), vis runmästare».

Pipping, *SNF.* II: 1, 22 f., har samma läsning som Bugge men vunnen på annan väg och uppdelar **auuiis** som **au i uis** *awi wis* 'farfarsfadern, den vise', vartill *k* fogas, som enligt Pipping skall läsas **ul nirupr** isl. *ól nírōðr*. Övers. av *i* och *k* skulle alltså vara: »Farfarsfadern Biare den vise avlade honom (näml. Wilin) vid nittio års ålder». Enl. Pipping, *SNF.* III: 8, 1, föreslår B. M. Olsen att tolka: »*Biari i Øyiu is* (o: »er det», a: fader til Wilin); *ól nírōðr*.»

O. v. Friesen, *Runorna i Sverige*, Uppsala 1915, s. 14, upptager Pippings läsning och tydning av *k* **ulnirupr** men läser *i*: **sibi uiuauri** enligt samma grundsats som Pipping för *k*, men med infogande av runorna **biari** efter lönnrunorna i det kors, vari de stå, alltså I. 2: 5 **s**, II. 2: 3 **i + bi**, III. 3: 2 **u**, IV. 2: 3 **i + a**, V. 3: 2 **u**, IV. 2: 4 **a + ri**. Denna läsning av *i* och *k*: **sibi uiuauri ul nirupr** återgiver han i isl. form med: *Sibbi vévari ól nírōðr*, d. v. s. »Sibbe i Vi födde (honom) nittioårig.» Huru den påtagliga omotsvarigheten mellan **uiuauri** och isl. *vévari* skall förklaras, meddelas icke. Enligt muntlig upplysning vill prof. v. Friesen lämna oavgjort, om **ia** skall fattas som digraf för *é*, *æ*, ordet alltså motsvara fvn. *vévari*, eller återgiva två ljud, då ordet får form av fvn. *véavari*. Det inses vidare icke, varför runorna skola tillfogas efter korsens lönnrunor; deras plats synes fast mer fordra läsningen: **bi + I. 2: 5 s**, II. 2: 3 **i + a** + III. 3: 2 **u**, IV. 2: 3 **i**, V. 3: 2 **u**, VI. 2: 4 **a + ri**. Denna ordning skulle kunna leda till en tydning av liknande innehåll, som den av mig föreslagna, nämligen ge: **bisi auuauri** *Bisi øy(j)væri* 'Bisi öbon', jfr. isl. *eyverskr* 'tilhörande Øboerne' Fritzner²; namnet Bise förekommer t. ex. Ög. 181 Ledberg, och ej sällan i fsv. Men även denna tydning anser jag för oriktig, särskilt emedan jag icke vågar antaga, att lönnrunorna uti *i* och *k* skola läsas från vänster till höger.

Föga tilltalande synes mig ock innehållet uti Pippings tydning, vartill Bj. M. Olsen och O. v. Friesen anslutit sig. Möjligheten att en 90-åring avlat en son, söker Pipping, *SNF.* III: 8, s. 2., styrka med ett stadgande i Grágás (Finsens uppl. II, s. 240: 3—5), som han översätter: »Man får icke taga arv efter sin fader, om denne utan bröstarvinges samtycke gift sig vid åttio år eller högre ålder, och man är född i detta gifte.» Pipping säger detta stadgande synbarligen icke bero därpå, att möjligheten av äkta börd skulle ansetts utesluten, då mannen uppnått 80 år, ty i sådant fall hade arvsrätt väl icke beviljats ens med bröstarvinges begivande». Även om denna slutsats skulle vara riktig, så är det emellertid icke sådana bragder, som i runinskrifter brukas anföras till heder för i dem omnämnda, och jag anser därför även på grund av dess innehåll Pippings tolkning av *i* och *k* osannolik.

Rökstenens inskrift skiljer sig visserligen ansevärt från övriga runinskrifter genom sin längd, sitt svårbegripliga innehåll och sin ristares konstfärdighet men innehåller efter min mening dock blott sådant, som även annars brukar förekomma i runinskrifter, om ock i andra blott antydningssvis.

I *a* I—II angives, att Varen föranstaltat minnesskriften efter sin son Vämod. I stället för att direkt om Vämod utsäga den bragd, som lärer honom till berömmelse, nämligen att på en gång hava kämpat med två fiender och fällt dem, riktar inskriftens avfattare, fadern Varen eller ristaren Bjare, en uppmaning till läsaren att jänte sig genomgå tolv bekanta fall av samma bragd och anför tvenne sagor, för honom säkert verklig historia, som innehålla sådana, nämligen dels sagan om Teoderik, som i den form, som den är för oss känd, ingenting innehåller om en dylik bragd av sin hjälte, dels sagan om de tjugu konungarna, som uppehöll sig på Seland i fyra vintrar, vilken saga är oss alldeles okänd. Genom att antaga en sådan förbindelse mellan *a* I—II och *a* III—VIII, *b*, *c* och *d* I—VIII förklaras dels tillkomsten av dessa inskriftens avdelningar och deras sagolika innehåll, dels de siffror, som anföras. Om Vämods framgångsrika strid med två motståndare är det första fallet av sådan kamp, är det naturligt, att Teoderiks uti inskriften betecknas som det andra; om tjugu konungar fallit, två och två mot en motståndare, innehåller deras saga tio fall, då en hjälte fällt två fiender, och jänte Vämods och Teoderiks bragd äro tolv fall av detta stordåd därmed genomgånga, och denna saga kan betecknas

som »det tolfte». Det kan ju synas överraskande, att i fråga om de 20 konungarne de, som fallit två och två för en motståndare, äro nämnda, och icke de tappre, som utfört dessa bragder. Inskriftens uppgift avser emellertid blott att hänvisa på sagan i fråga, för vilket syfte vilkendera uppgiften som helst var nog. Att valet gjordes så som skett, beror kanske på att stridens resultat tedde sig åtkomligare för ristaren än själva striden. Enligt *Rök* III, 94 har Alexander Bugge sökt förklara presenstempus »ser», »ligga» i *d* I, III genom att berättelsen anslöte sig till ett träsnideri, som avbildade de 20 konungarne liggande på slagfältet.

Med *d* IX inledes den avdelning, som handlar om den unge hjältens härstamning och uppvisar, att det är frejdade förfäder, som han har att bråsa på. I *e* omtalas en stamfader av jättebörd, i *f*, *g*, *h* och en del av *e* en stammoder, som frälst sin man genom att offra sig, och därvid nämnes ock den ätt, som mannen och således ock Varen och Vämod tillhört, nämligen Ingvaldingarne, vilkas stamgods måhända varit Ingvaldstorp i Röks sn. Slutligen nämner sig ristaren uti *i* och *k*.

Härmed må t. ex. Ög. 81 Högby jämföras, som efter uppgiften, av och efter vem stenen rests, har en utförligare uppgift om den avlidnes härstamning och bragdrika brödrakrets, varefter ristaren nämner sig. Ännu närmare både i tid och skaplynne står Kärnbostenen, B. 740, L. 2026, Bugge *Rök* I, 101, vars inskrift ock redogjort för äldre släktled (*afaraiþu, lokmuprku*), och L. 1240 Sandsjö uppräknar en ättlängd av sju led.

Den plan av inskriften, som jag sålunda framlagt, synes mig hava de företräden framför förut gjorda försök att fatta framställningens gång, att inskriftens delar bliva fast sammanfogade och ställas i förhållande till den avlidne Vämod, åt vilken minnesvärden är ägnad, samt att inskriften blir likartad med andra runinskrifter, blott att vissa av dess delar kommit att bliva mera utförliga.

I *Rök* I, 92 ansåg Bugge, att inskriften skildrade det slag, vari Vämod (Våmod) fallit, framhöll hans bragder i striden och uppräknade de fientliga konungarna som föllo, vilken skildring avbröts genom *b—c*, vari den fallne Vämod framställdes på sin gångare för att rida till Valhall. I *e*, *h* meddelades underrättelse om Vämods farfader, uti *i*, *k* om ristaren, varemot *f*, *g* avsåge att som oläsliga för allmänheten giva minnesmärket en ärevördig och fantastisk prägel. Efter insikten om att strofen i *b—c* handlade om Teoderik måste denna uppfattning övergivas, och i *Rök* II, 28 (1888) anser Bugge författarens tankegång vara följande: Vämods bragder äro så märkliga, att de kunna sammanställas med de yppersta hjältegeärningar av de namnkunnigaste forntida hövdingar, om vilka författaren känner en mängd sagor, som han dock icke alla kan uppräknat, varför han med utlämnande av en del hoppar över från det andra till det tolfte. Denna förklaring förutsätter en fast numrering av författarens sagoförråd, vilken icke kan antagas. En lycklig modifikation av Bugges förklaring vidtog därför Schück, *Svensk litteraturhist.*, Stockholm 1890, I, s. 29, i det han förklarade inskriften vara referat av de förnämsta punkterna i ett griftnäde över Vämod, vari någon folklig skald prisat ättens stamfader, uppräknat de fabelaktiga bragder, folksägnerna visste att berätta om denne, och förmodligen slutat med en jämförelse mellan honom och Vämod: om denne fått leva, hade han antagligen blivit en lika frejdad hövding. Av denna dikt anfördes en strof, av andra anfördes innehållet, men stroferna 3—11 måste av bristande utrymme alldeles överhoppas.

I *Illustrerad Svensk Litteraturhist.*, Stockholm 1896, I, s. 14, förmodar Schück dikten hava varit ett genealogiskt kväde, likt Ynglingatal och Háleygjatal, som i följd uppräknat ättens berömda medlemmar och diktats före Vämods död, och denna uppfattning vidhålls i andra omarbetade uppl. s. 72 f. Schücks hypotes gör den fasta numreringen naturlig, då den avser strofer i dikten, av vilka åtskilliga blivit utlämnade, och förklarar även, hurusom konungarnas namn *d* VI—VIII kunna betecknas som det trettonde, i det de funnits i strof 13, varemot strof 12 förtäljt deras öde. Då jag ändock avvisar denna tilltalande förklaring, sker det,

emedan min egen synes mig giva en ännu fastare anknytning till den fallne Vämods personlighet, i det den antager, att Vämod utfört en sådan bragd, som de antydda sagorna omtalat, och till detta antagande tvingar i själva verket numreringen av Teoderiks bragd som det andra minnet, vadan Vämods måste vara det första.

På sin ståndpunkt måste Schück förklara de olika avdelningarna av inskriften återgiva olika delar av det genealogiska kvädet, alltså även *a* III—V icke som en uppgift, att inskriften skall omtala tolv fall av, att en kämpe fällt två motståndare, utan som en berättelse, att en hjälte tolv gånger efter varandra besegrat två motståndare. Att en kämpe fällt två motståndare, bör givet böra anses som en möjlighet men ett stort mandomsprov, det senare åter som en fantastisk sagodiktning, vartill Schück icke heller finner motsvarighet i någon känd germansk saga. Blott från Saxo anför han ett fall, där en kämpe besegrar motståndare i aritmetisk progression 1—11.

I *Rök* III, 152 framställer Bugge inskriftens plan sålunda, att *a*, *d* omedelbart syfta på Vämod, i det i *a* III—V och i *d* berättas om den avlidnes bragder. För att riktigt framhålla, hur väldig han var, inskjutes ett meddelande, att i honom en berömd fornkonung vore återfödd, och i *b*, *c* meddelas, att denne fornkonung är Teoderik. Vämod är det ock, som i denna egenskap nedlagt de i *d* I—VIII omnämnda 20 fornkonungarne, men berättelsen om dessa torde härstamma från folkvandringstidens strider mellan langobarder och heruler, dock förlagda till Danmark (Seland), och de 20 konungarne hava framställts tillhöra de norska stammarna ryger, horder och heiner. Efter *d* följer en annan digression om den, som vars avkomling Vämod betecknas, nämligen guden Tor, som namngives i *h*. Slutligen nämnes ristaren i *i* och *k*. Språnget från 2 i *a* V—VI till 12 i *d* I förklarar Bugge i *Rök* III, 233 så, att ristaren till 2 (onart *a* V—VI) adderat 9 (niu *a* VI), summa 11, varpå 12 följde naturligt i *d* I, vilken förklaring måste vara oriktig, då de adderade storheterna äro alldeles olikartade.

Rök-inskriftens ålder sätter Bugge, *Rök* III, 220, till förra hälften av 800-talet, c. 830—840, och åberopar som det förnämsta stödet därför, att samma slag av runor finnes uti inskriften *MMINI† litiuism* på en trästång i det skepp, som utgrävts vid Oseberg nära staden Tönsberg vid Kristianiafjorden i Norge, vilket arkeologer hänföra till förra hälften av 800-talet, varemot runinskriften *VI†d ubik* på en kittel i skeppet vid Gokstad från c. 900 visar en yngre typ, i det *b* har samma form som å Ög. 117 Slaka. Då strofen om Teoderik i *b—c* säkerligen syftar på Teoderiks rytterstaty i Aachen, måste ju inskriften vara yngre än 801, då denna ditiördes av Karl den store, men osäkert är, om kunskapen om statyn medfördes hem av de svenska sändebud, som 829 skickades till kejsar Ludvig den fromme, och med dikten av Walahfrid Strabus 830 vågar icke Bugge sätta strofens lydelse i förbindelse. De många ålderdomliga språkformerna (*aft*, *fiaru*, *karur*, *harups*, *fiakura*, *fiakurum*, *tuallf*, *sitir*, *onart*, *nabnum*, *sunu*) styrka Bugges tidsbestämning.

De gåtfulla uppgifterna om de 20 konungarne på Seland har A. Olrik, *Rök* III, 259, behandlat. Att de fem söner av samme fader hava samma namn, förklaras som missförstånd av ett forntida uttryckssätt, likt det latinska *Castores* (= Castor och Pollux), *Cereres* (= Ceres och Proserpina). I likhet därmed har man troligen fordom sagt *Valkar fimm Rádulfs synir* i betydelsen: »Valke och de andra Radulvs-söner, fem tillsammans», vilket språkbruk varit vikingatidens främmande och så missförstått, att söner av Radulv haft samma namn. Den stora mängden skarvis uppträdande konungar och erövrare erinrar om vikingatidens förhållanden i västern, vilket möjligen ock kunnat förekomma på Seland i tidig vikingatid, ehuru sådant ej är bekant. Den tillfälliga blandningen av olikartade namn tillhör nämligen just vikingatidens namngivning, varemot alliteration råder i namngivningen 300—600 e. Kr. Att de fyra fäderna äro bröder, kan vara framkallat av systematiseringsdrift.

Rökstenens ristning är följande; efter var rad angives antalet av dess runor:

- a* I **aftuamupstontarunarþar**: 22
 II **nuarinfapifapiraffaionsunu** 29
 III **sakumukminiþathuarialraubaruarintuar** 39
 IV **þarsuaptualfsinumuarinumnartualraubr** 36
 V **þaparsomonoumisumonum · þatsakumona** 32
 VI **rthuarfurniualtumonurþifiaru** 28
 VII **mirhraiþkutumauktu** 18
 VIII **mironubsakar** 12
b I **raipiaurikrhinþurmupistilir** 27
 II **flutnastrontuhraiþmararsitirnukaruro** 36
c **kutasinumskialtiubfatlaþrskatimarika** 36
d I **þatsakumtualftahuarhistasiku** 28
 II **narituituokionkunukartuairtikirsua** 34
 III **þolikia · þatsakumbritauntahuarirt** 31
 IV **uairtikirkunukarsatintsiuluntifia** 33
 V **kurauinturatfiakurumnabnumburn** 30
 VI **rþiakurumbruprum · ualkarfimrþapulfsu** 33
 VII **nirhraiþulfarfimrukulfsunirhoislarfimarup** 42
 VIII **ssunirkunmuntarþimbirnarsunir** · 29
 IX **nukminimiralusakiainhuaripi** ----- - - þ — ftirfra 35 + ?
e I **airfbfrbhnfinbantfonhnu** (eller I) 24
 II **rtrokiuilinispá · rhfprh : is** 24
 III **atunuilinisþat + ooss oossr** 24
f urnordiska runor: **sagwmogmeni þ** (kvistruna) **adhoarigold** 23
g » » **gaoarigoldindgoanarhosli** 24
h kvistrunor: **s a k u m u k m i n i** grupp-nummerrunor med 1 2: þu
 r 14
i: runor av kortkvisttyp: **biari**, kvistrunor: **a u i u i s** 11
k: kvistrunor: **r u n i m o**, kortkvistrunor: **þr** 8

Bugge, *Rök* III, 225 f., menar sig hava iakttagit, att antalet runor i inskriftens rader ofta är 24, likt den urnordiska runraden, eller 16, som i kortkvistrunraden. Rad *g* har 24 runor, *f* 24, om vardera sidan av kvistrunan **þ** räknas som en runa, *e* I, II ha ock 24 runor, *e* III 24 mynder, om ej **i** medräknas utan betraktas som ramstreck. Om var korsarm uti *i* och *k* räknas som en runa, blir antalet i dem båda tillsammans 24, varvid alltså runorna av kortkvisttyp lämnas utan avseende. För *h* är talet 24 mindre säkert men sannolikt, i det 24 uppstår, om man till 22, som erhålles av 11 kvistrunornas två sidor, lägger 2 av det följande streckets övre och undre sida. Kvistrunan *f* 12 **þ**, som Bugge tolkar som fjärde gruppens tredje runa, skall förutsätta, att ristaren känt den urnordiska runraden, indelad i 4 grupper på 6 runor. Om denna runrads antal runor 24 har han alltså velat påminna vid alla rader med skrift, som avviker från det vanliga. — Talet 16 har M. Olsen iakttagit, nämligen i de rättskrivna delarna av *e* (**rtrokiuilinispá** *e* II, 1—16 och **isatunuilinisþat** *e* II, 23—24, III, 1—14; *e* III **i** utelämnas som ramstreck). Men även i radernas antal skola dessa tal 24 och 16 uppenbara sig. På *a* äro 8 rader, på *d* till höger 8, alltså tillsammans 16. Till vänster på *d* finnas däremot 9 rader, och om till dessa läggas *a* 8 rader *b* 2, *e* 3, *f* 1, *g* 1 hava alltså stenens bredsidor tillsammans 24 rader, och det synes till och med avsiktligt, att i *d* de 8 raderna t. h. stöta intill de 16 rättfram skrivna runorna i *e*,

de 9 raderna t. v. åter till de urnordiska runorna i *f*, och runorna i *e* III äro väl stupade för att antyda, att *e* III och *f* äro motsvarigheter. Namnen framför **sunir** på fäderna till de fallna 20 konungarna i *d* (**rapulf**, **rukulf**, **harups**, **airnar**) utgöra vardera 6, tillsammans 24 runor, varigenom de betecknas såsom tillhörande forntiden, och för dettas åstadkommande har **s** i **harups** utskrivits, fast **sunir** följer, vilket är enastående uti inskriften; de 20 konungarna med sina 4 fäder utgöra även 24. Då i de 20 sönerns namn **ualkar** har 6, **hraiþulfar** 10, summa 16 runor, och **hoislar** 7, **kunmuntar** 9, summa 16 runor, betecknar kanske detta, att de tillhöra den historiska tiden. Då enligt *a* III—V två krigare tolv gånger parvis hava nedlagts, ger även detta talet 24.

Att i *d* VI, **rapulfs** runorna **ap** utgöra en binderuna och sådana annars icke förekomma uti inskriften, har föranlett M. Olsen till upptäckten, att om **ap** fattas som *ett* tecken, finnas 16 mynder på vardera sidan om radens skiljetecken (**rfiakurumburprum · ualkar · fimrapulfsu**), och för att åstadkomma detta talförhållande anges binderunan begagnad. I *d* III finnas 24 runor efter skiljetecknet, men framför det visserligen 7, varför avsiktligheten med de 24 är mindre säker. Raden *a* V innehåller 32 runor, men det är osäkert, om dessa äro avsedda att vara 2×16 och påminna om kortkvistrunorna, då 21 stå framför skiljetecknet och 11 efter. I strävan efter ett talförhållande söker Bugge också orsaken till ristningens **tualraubr** *a* IV för **tuar ualraubar**, i det avdelningen *a* III—*a* V, 21 utgör $96 (24 \times 4)$ runor, och till upprepningen av **r** i **nirr** *e*-II—III, för att få 24, och sammanlägger slutligen antalet runor i *a* V—VI **onart** 5, *a* VI **niu** 3, *d* I **tualfta** 7, *d* III **pritaunta** 9 till 24.

Bugge medger visserligen s. 234, att ett och annat av dessa talförhållanden kan vara tillfälligt, men anser sig dock under medverkan av M. Olsen hava som ett otvivelaktigt sakförhållande uppvisat, att talen 16 och 24 spela en avsiktlig, betydelsefull roll i inskriften och att detta står i förbindelse med att kortkvisttypens runrad hade 16; den urnordiska runraden 24 runor, vadan runristaren haft kännedom om den urnordiska runraden.

I *Rök* III, 273 har jag uttalat tvivel rörande det av Bugge och Magnus Olsen antagna sambandet mellan antalet runor i olika avdelningar av inskriften och den urnordiska och yngre nordiska runraden, i det jag anmärkt, dels att denna djupsinnighet väl skulle undgå de flesta läsare och alltså vara förgäves, dels att det synes övergå mänsklig förmåga att avfatta en inskrift med avsiktligt iakttagande av de uppgivna talförhållandena.

Uppdelade i ord, äro inskriftens runor följande, varvid en begynnelseruna, som tillika utgör slutruna i föregående ord, och en runa **i**, som tillika är infattningslinie, ävensom andra förmodade runor, betecknas med antikva:

- a* I **aft uamuþ stonta runar þar** :
 II **in uarin faþi faþir aft faikion sunu**
 III **sakum muk mini þat huariar ualraubar uarin tuar**
 IV **þar suap tualf sinum uarin numnar tuar ualraubar**
 V **þapar somon o umisum monum þat sakum ona-**
 VI **rt huar fur niu altum on urþi fiaru**
 VII **mir hraiþkutum auk tu**
 VIII **mir on ubsa sakar**
b I **raiþ þiaurikr hin þurmupi stilir**
 II **flutna strontu hraiþmarar sitir nu karur o**
c **kuta sinum skialti ub fatlaþr skati marika**
d I **þat sakum tualfta huar histr si ku-**
 II **nar itu uit uoki on kunukar tuair tikir sua-**
 III **þ o likia þat sakum þritaunta huarir t-**
 IV **uair tikir kunukar satint siulunt i fia-**
 V **kura uintura at fiakurum nabnum burn-**
 VI **ir fiakurum bruprum · ualkar fim rapulfs su-**

- VII **nir hraiþulfar fim rukulfs sunir hoislar fim haruþ-**
 VIII **s sunir kunmuntar fim birnar sunir.**
 IX **nu k mini miR alu sakia in huaru þi(uþ hon ur)þ(i) aftir fra**
e I (lönnskrift för:) **sakum muk mini uaim si burin niþ-**
 II **r troki uilin is þat.** (lönnskrift för:) **umisum:is**
 III **iatun uilin is þat** (lönnskrift för **un**, som skall följa efter *h*)
f (urnordiska runor och en kvistruna, lönnskrift för:) **sakum muk mini þat huar ikult-**
g (urnordiska runor, lönnskrift för:) **ika uari kultint kuonar husli**
h (kvistrunor för:) **sakum muk mini** (grupp-nummer-runor med **1, 2**;) **þur** (vartill sluter sig
e III lönnskrift för:) **un**
i **biari i** (kvistrunor för:) **auiu is**
k (kvistrunor för:) **runimo** (kortkvistrunor:) **þr**

Översättning: Efter Vämod stå dessa runor, men Varen, fadern, skrev dem efter sin döde son. Sägom för folket det minnet, vilka de två krigsbyten voro, som togos så, att två krigsbyten tolv gånger togos på en gång från olika män. Sägom det som det andra, vem för nio människoåldrar sedan kom till livet bland reidgoterna (d. v. s. östgoterna) och vidare dog bland dem för sitt övermods skull.

Rådde Tjodrek,
 den kække hjälten,
 krigares styresman,
 över stranden av Reidhavet;
 sitter nu rustad
 på ridhästen sin,
 sköld med rem fästad,
 fursten för Märingar.

Sägom det som det tolfte, var Gunns häst (valkyrians häst = vargen) ser föda vida på fältet, sålunda att två tiotal konungar ligga därpå. Sägom det som det trettonde, vilka två tiotal konungar sutto på Seland i fyra vintrar med fyra namn, födda åt fyra bröder: Valkar fem (fem med namnet Valke), Radulfs söner, Reidulvar fem, Rogulvs söner, Haislar fem, Haruds söner, Gunnmundar fem, Bärns söner. Må jag nu fullständigt säga minnena, och vilken [ätt han tillhörde?], har jag efterforskat. Sägom för folket det minnet, åt vilken kämpe han är född som ättling. Vilen är det. För än den ene än den andre (enligt åtskilligas mening) är han en jätte(?). Vilen är det. Sägom för folket det minnet, för vilken av Ingolds-ättlingarne vedergällning skedde genom hustruns offer. Sägom för folket minnet: Torun (hustruns namn). Bjare på Ön (Visingsö) är den runkunnige.